

SPANNING

IS ER TOEKOMST VOOR DE VREDE?

IS ER TOEKOMST VOOR DE VREDE?

In West-Europa kennen we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog geen oorlog meer. Wel zijn de meeste landen betrokken geweest bij oorlogen, maar dat gebeurde dan ver van huis en niet op het eigen grondgebied. Nederland bijvoorbeeld stuurde vlak na de nederlaag van Nazi Duitsland honderdduizend soldaten naar 'de Oost'. Deze jongens werden ingezet om de onafhankelijkheid van Indonesië tegen te gaan; vijfduizend soldaten kwamen niet terug. Een paar jaar later gingen enkele duizenden Nederlandse soldaten naar Korea in het kader van een internationale troepenmacht (123 kwamen er niet terug). In 1962 gingen tienduizend soldaten wederom naar Azië; nu om Nieuw-Guinea voor het koninkrijk te behouden. Ze hoefden gelukkig niet echt in actie te komen.

Voor veel andere landen uit West-Europa geldt iets soortgelijks. België had zijn Congo, Portugal voerde tot ver in de jaren zeventig koloniale oorlogen in Afrika, en Frankrijk voerde oorlogen in Noord-Afrika en Azië die miljoenen slachtoffers kostten. Zo was de vrede hier getekend, maar werd de strijd elders niet minder fel gevoerd.

Enige maanden geleden hield Emile Roemer in het Verzetsmuseum te Gouda een toespraak over de vraag of de toekomst vrede zal brengen en hoe we dat kunnen bereiken. Aan de hand van de recente oorlogen in delen van Europa en betrokkenheid van Nederland en andere Westerse landen bij de oorlogen in Afghanistan en Irak, schetste hij stappen voor een toekomst zonder oorlog. De volledige tekst van zijn toespraak staat in deze Spanning (p. 3 – 7). Leon Wecke, een bekende Nijmeegse polemoloog (wetenschapper die zich bezig houdt met vraagstukken van oorlog en vrede) is het in grote lijnen met de SP-fractievoorzitter in de Tweede Kamer eens (p. 8 – 10). Volgens hem lijkt Emile Roemer geen

bedenkingen te hebben bij de motieven van de voorstanders van zogenaamde humanitaire interventie. Volgens Wecke zijn hun bedoelingen echter minder onzelfzuchtig dan ze zelf beweren; er zitten altijd zelfzuchtige politieke of economische belangen achter. Wecke vindt dat Emile te mild is.

De nieuwe regering heeft in haar regeerakkoord ook aandacht voor het buitenland. De integrale tekst van de buitenlandparagraaf staat op de pagina's 11 en 12. Jan Schaake van 'Kerk en Vrede' levert commentaar op de buitenlandparagraaf van de regering Rutte-Verhagen (Wilders). Hij concludeert dat de enige drijfveer om zich bezig te houden met het buitenland puur egoïstisch eigenbelang is (p. 13 – 14).

Een van de grote oorlogsbrandhaarden van de afgelopen 20 jaar was het voormalige Joegoslavië. SP-senator Tiny Kox beschrijft hoe Bosnië, waar recent verkiezingen werden gehouden nog steeds een tikkende tijdbom is (p. 15 – 20).

In het Rijke Rooie Leven schrijft Paul Benschop een episode uit de bevrijdingsstrijd van het Indonesische volk. In 1933 vond de muiterij op het oorlogsschip de Zeven Provinciën plaats; de Nederlandse regering greep hard in, terwijl Nederlandse communisten begrepen dat ze de strijd van 'inlandse' en Nederlandse matrozen moesten steunen (p. 22-23). De opinie pagina is dit keer geschreven door Harry van Bommel die nog eens benadrukt dat we militair niets in Afghanistan te zoeken hebben.

INHOUD

- 3**
IS ER TOEKOMST VOOR DE VREDE?
- 8**
ROEMER NOG TE MILD OVER DE INTERNATIONALE POLITIEKE LEIDERS
- 11**
BUITENLANDPARAGRAAF VAN HET REGEERAKKOORD 'VRIJHEID EN VERANTWOORDELIJKHEID'
- 13**
EENZIJDIG EIGENBELANG TE VUUR EN TE ZWAARD VERDEDIGD
- 15**
BOSNIE BLIJFT TIKKENDE TIJDBOM OP BALKAN
- 22**
HET RIJKE ROOIE LEVEN
- 24**
OPINIE

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP

Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Vijverhofstraat 65

3032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 40

F (010) 243 55 67

E administratie@sp.nl

Redactieadres

Vijverhofstraat 65

2032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 35

E spanning@sp.nl

Redactie

Sjaak van der Velden

Arjan Vliegenthart

Tekstredactie

Daniël de Jongh

Redactieraad

Hans van Heijningen

Tiny Kox

Ronald van Raak

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

Antoni Gracia

Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Infographic

Chris Versteeg

Foto cover

Marleen Daniels / Hollandse Hoogte

IS ER TOEKOMST VOOR DE VREDE?

Tekst: Emile Roemer Foto: Archief SP

Rede uitgesproken op 27 september 2010 in het Verzetsmuseum in Gouda

'Oorlog hoort thuis in het museum.' Dat zeggen ze in het Oorlogs- en Verzetsmuseum Overloon, bij mij in de gemeente Boxmeer. En niet voor niets. Op de plaats van het museum werd in de Tweede Wereldoorlog de enige tankslag op Nederlands grondgebied uitgevochten. Duizenden Amerikanen, Engelsen en Duitsers kwamen om het leven. De geallieerden lieten een in puin geschoten dorp achter. De veldslag op mijn geboortegrond vond plaats in 1944. De vrede lag, toen Operatie Market Garden begon, binnen handbereik. Vrede was de toekomst waar mensen naar snakten, na vier gruwelijke oorlogsjaren. Maar voor vele Nederlanders blééf de vrede toekomst; er zou nog een hongerwinter volgen waarin twintigduizend Nederlanders door honger om het leven zouden komen. Voor alle mensen die de barbaarsheid van oorlog hebben meegemaakt, is vrede de gewenste toekomst. Maar hoe staat het met mensen zoals ik? Zij die in eigen land nooit oorlog hebben ervaren. Wat betekent voor mensen die niet anders hebben meegemaakt een toekomst van vrede?

VOOR ALLE MENSEN DIE DE BARBAARSHEID VAN OORLOG HEBBEN MEEGEMAAKT, IS VREDE DE GEWENSTE TOEKOMST

Wij weten dat oorlog thuishoort in het museum. We kennen de oorlogsverhalen uit eerste hand. Maar we kijken verder dan ons eigen land. Wie de oorlog het museum in wenst, ziet al snel dat er op de wereld nog veel werk te verzetten is. Na de Tweede Oorlog is er geen einde gekomen aan de gruwelen van de oorlog. In de Kaukasus, Bosnië, Kosovo,

Rwanda, Congo, Afghanistan en Irak. Oorlog scoort na 1945 op vele fronten, een toekomst van vrede lijkt soms verder weg dan ooit. Is er dan geen toekomst voor de vrede? Voor ons wel. Tenminste, als we vrede 'plat' definiëren als de afwezigheid van oorlog, dan is vrede in ons land de afgelopen halve eeuw de regel geweest en oorlog een uitzondering. Als we dat zouden doen, want schijn bedriegt. Zonder dat Nederland de afgelopen decennia het toneel is geweest van oorlog, is ons land bij diverse

oorlogen betrokken geraakt. De frontlinie heeft zich verplaatst, het geweld is gebleven.

DE FRONTLINIE HEEFT ZICH VERPLAATST, HET GEWELD IS GEBLEVEN

Toen ik politiek actief werd, aan het begin van de jaren tachtig liepen er mensen rond met spandoeken: wij waren van na de oorlog en dat wilden we blijven. Dat doel is niet bereikt. Kosovo, Irak en Afghanistan: Het zijn naoorlogse oorlogen waar Nederland bij betrokken is geraakt. Door militaire invasies politiek te ondersteunen en door zelf troepen te sturen. Er is dus alle reden om stil te staan bij de vraag of er daadwerkelijk toekomst is voor de vrede. Vooral ook omdat Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft op dit onderwerp.

In 1899 werd in ons land, in het Haagse Vredespaleis, de eerste internationale vredesconferentie gehouden. In deze tijd van de wapenwedloop probeerden politici, op initiatief van de Russische Tsaar Nicolaas II, na te denken over hoe de wereld vreedzamer kon worden ingericht. Er werden verregaande voorstellen gedaan. Bevriezing van militaire uitgaven, een verbod op het gebruik van onderzeetorpedo's en het gooien van bommen uit ballonnen en andere vliegmachines. Nieuwe wapens met een grotere vuurkracht dan de bestaande zouden niet meer gemaakt mogen worden. Er werd zelfs gesproken over het oprichten van een internationale vorm van bemiddeling en arbitrage om internationale geschillen in de toekomst te beslechten of te voorkomen. Revolutionaire voorstellen, die de twintigste eeuw een ander gezicht hadden kunnen geven. Voorstellen waar politici vandaag de dag nog een puntje aan kunnen zuigen. Den Haag is nog steeds de hoofdstad van het internationaal recht, een onlosmakelijk onderdeel voor daadwerkelijke vrede. Maar van een land dat prat gaat op het versterken en verspreiden van vrede mag je toch verwachten dat we ook daadwerkelijk een bijdrage leveren aan die vrede. Adel verplicht, wil ik maar zeggen.

VOOR VEEL POLITICI IS OORLOG EEN INSTRUMENT IN HANDEN VAN DE POLITIEK

De vraag of vrede toekomst heeft prikkelt me – behalve vanwege de geschiedenis – ook om een andere reden. Voor veel politici is oorlog een instrument in handen van de politiek. Wie Machiavelli leest, weet dat in zijn ogen politici en andere heersers wreed en gewelddadig moeten kunnen zijn om overeind te blijven in een onzekere wereld waarin het recht van de sterkste geldt. De negentiende-eeuwse Pruisische generaal Carl von Clausewitz noemde oorlog de voortzetting van diplomatie met andere middelen. Met deze lieden win je misschien de oorlog maar niet de vrede. En misschien ben ik naïef, maar in de politieke traditie waarin ik ben opgegroeid is oorlog niet de voortzetting van politiek, maar het totale failliet ervan. Wie naar de wapens grijpt, heeft klaarblijkelijk aan woorden niet genoeg gehad. Het is als het slaan van je kinderen; het is geen teken van kracht en autoriteit, maar van onvermogen en machteloosheid.

Mijn SP-collega uit de Eerste Kamer, Tiny Kox, maakte in september 2008 als lid van de Raad van Europa een reis naar Georgië. In augustus 2008 waren Russische troepen dat land binnengevallen. Dat deden de Russen omdat de Georgische president Sakaasvili twee opstandige deelrepu-

blieken van dat land, Zuid-Ossetië en Abchazië, met geweld terug wilde brengen onder het centrale gezag.

Tiny en ander deelnemers aan de reis stelden teleurgesteld vast dat geen van beide partijen, noch Georgië noch Rusland, had geprobeerd om een oorlog te voorkomen. Georgië had gehoopt en verwacht dat het Westen, de Verenigde Staten voorop, wel te hulp zou schieten. Rusland, aan de andere kant, zag in oorlog met de voormalige republiek van de Sovjet-Unie een uitgelezen kans om haar invloed over de regio uit te breiden en wraak te nemen voor de westerse erkenning van de onafhankelijkheid van Kosovo.

Alle partijen hebben in deze oorlog vuile handen gemaakt. Samen zijn ze verantwoordelijk voor de humanitaire ramp en alle slachtoffers. En terwijl de machthebbers in deze landen zich zo rijk rekenden, betaalde de lokale bevolking de prijs. De korte oorlog kostte meer dan duizend burgers het leven. Burgers vertelden over de bombardementen die hun huizen vernielden en hun familie en burens doodden. Over de plunderingen en systematische brandstichting die leidden tot massale vlucht naar Georgië. Veel dorpen zijn ontvolkt. De mensen die bleven, veelal oude vrouwen en mannen, sliepen 's nachts buiten in de boomgaarden, bang voor plunderaars.

De oorlog in Georgië is helaas een voorbeeld uit velen. Bij elke oorlog zijn onschuldige burgers de grootste slachtoffers. Zij betalen de rekening van falende politici, die naar de wapens grijpen in plaats van het gesprek aan te gaan.

MILITAIR INGRIJPEN KAN VAAK MET DE BESTE BEDOELINGEN GEMOTIVEERD ZIJN, MAAR DE EFFECTIVITEIT ERVAN IS BIJZONDER TWIJFELACHTIG

Het is voor mijn partij reden om altijd bijzonder kritisch te staan ten opzichte van oorlogen. Niet omdat zonder oorlogen onrecht uitgebannen wordt, maar wel omdat oorlogen zelden de oorzaken van het onrecht uit de weg ruimen. Militair ingrijpen kan vaak met de beste bedoelingen gemotiveerd zijn, maar de effectiviteit ervan is bijzonder twijfelachtig. De filosoof Hans Achterhuis heeft dit fenomeen terecht getypeerd als de zogeheten 'politiek van de goede bedoelingen'. Zijn centrale stelling is: 'Wie de slachtoffers centraal stelt zonder naar de politieke context te kijken, kan wel eens meer slachtoffers maken dan helpen.' Achterhuis gaat terug naar 1999, de oorlog in Kosovo. Daar viel goed te zien wat er gebeurt als politici denken met oorlog recht te kunnen zetten wat politiek scheef is gegroeid. Het verhaal van Achterhuis is een van de weinige kritische analyses van de zo populair geworden 'responsibility to protect'. Het is erg de moeite waard om een stukje uit zijn boek te citeren:

'Dat de doelen die in deze oorlog (de Kosovo-oorlog -red.) gesteld werden moreel en nobel waren, wil ik niet ontkennen. Dat ze totaal niet gerealiseerd werden, moet helaas ook onderstreept worden. Bij het begin van de NAVO-interventie stelde Clinton dat er drie doelen nagestreefd werden: het einde van het geweld in Kosovo, de verdediging van de mensenrechten en de realisering van een multi-etnische gemeenschap. De poging om het eerste doel te bereiken door middel van bombardementen resulteerde in het omgekeerde. Het vermoorden en verdrijven van Albanese Kosovaren begon pas goed met de NAVO-bombardementen. De twee andere doelen werden evenmin bereikt.'

Enkele weken na de beëindiging van de oorlog waren er al zo'n 160.000 van de 200.000 Servische en Montenegrijnse Kosovaren en zigeuners gevlucht. En de vele verschillende persoonlijke getuigenissen uit de media laten zien dat bij de verdrijving van de Serviërs vooral etnische motieven een rol spelen. Individuele Serviërs die Albanese burens of vrienden beschermden of hielpen, worden evengoed verdreven. De multi-etnische staat die de NAVO zich als doel stelde, lijkt verder weg dan ooit en de mensenrechten van een grote groep Kosovaren worden met voeten getreden. Hoe kan er zo simpel over een overwinning worden gesproken als de gestelde hoge doelen niet bereikt zijn? Gaat het in de politiek en oorlog uitsluitend om macht? Kunnen we hier überhaupt wel over doelen en middelen spreken? En zo ja, hoe moeten we de relatie tussen beide dan denken?

Meer dan 10 jaar na zijn analyse staat het gelijk van Hans Achterhuis volgens mij nog steeds overeind. Wie de ontwikkelingen in Kosovo nauwlettend heeft gevolgd, kan niet anders dan concluderen dat de oorlog niet geleid heeft tot een betere verhouding tussen Kosovaren en Serviërs. En ook moeten we vaststellen dat de analyse van Achterhuis niet alleen voor Kosovo gold, maar dat er ook belangrijke parallellen te trekken zijn met de oorlogen die daarna kwamen, namelijk die in Irak en Afghanistan.

Wat voor Kosovo gold, geldt ook voor Irak en Afghanistan. Wat hier opvalt, is de gelaagdheid van de argumenten waarmee de oorlogen in deze landen werden verdedigd. Voor mijzelf lijkt het geen twijfel dat deze oorlogen, overigens net als die tegen Servië, voor een deel ingegeven zijn door geopolitieke belangen. Olie, toegang tot olie en een internationale strijd tussen grootmachten als de Verenigde Staten, Rusland en China zijn onlosmakelijk met deze oorlogen verbonden.

VOOR MIJZELF LIJDT HET GEEN TWIJFEL DAT DEZE OORLOGEN VOOR EEN DEEL INGEGEVEN ZIJN DOOR GEOPOLITIEKE BELANGEN

Maar dat deze oorlogen uiteindelijk ook uitgevochten werden, heeft niet alleen hiermee te maken, maar toch ook met argumenten die op het eerste gezicht veel mensvriendelijker en vredelievender klinken: Saddam Hoessein was een dictator die massavernietigingswapens gebruikte tegen buurlanden en de eigen bevolking. In Afghanistan heerste voor 2001 de Taliban die tot dan toe toch vooral internationaal faam had gemaakt met het onderdrukken van vrouwen en het opblazen van Boeddhabeelden.

Kortom, in beide landen was het goed mis. Er was geen democratie en mensenrechten hadden geen waarde. De oorlogen die tegen deze landen gevoerd werden, konden daarom prima beargumenteerd worden met de wens om deze slechte situatie te veranderen. Bush en Blair, in Nederland gesteund door Balkenende, grepen niet naar de wapens uit eigenbelang, maar om te werken aan een betere wereld. Zo werd het tenminste gebracht. Het pakte anders uit.

Ook bij deze oorlogen zijn de moreel hoogstaande doelen niet bereikt. In Irak kwamen sinds de invasie duizenden mensen om; het land verviel in sektarisch geweld van groepen die elkaar om religieuze of etnische redenen niet kunnen luchten of zien. Wederom is de onschuldige burgerbevolking het grootste slachtoffer. En wat deze

oorlogen extra schrijnend maakt, is dat de internationale gemeenschap voor de oorlog zich te weinig zorgen maakte over hoe Irak na de oorlog weer op de been kon worden geholpen. Dit is overigens ook een van de conclusies die de commissie-Davids trok uit de Nederlandse betrokkenheid. Van dit rapport kan en moet de Nederlandse politiek veel leren. Over onze omgang met het internationaal recht, die wij volgens de Grondwet moeten ondersteunen en versterken. Over hoe er in de Nederlandse politiek gedebatteerd en geïnformeerd moet worden en over hoe ons land zich toch al te vaak aansluit bij de bondgenoten in de NAVO, de Verenigde Staten voorop. Het is bijzonder triest om te zien dat hier nog weinig werk van gemaakt is, terwijl het zo noodzakelijk is.

Een dergelijk verhaal geldt ook voor Afghanistan. Onder de noemer van de 3D-benadering, die defensie, diplomatie en 'development' (ontwikkeling) bij elkaar moet brengen, heeft Nederland de afgelopen jaren zijn missie in Uruzgan uitgevoerd. En ook hier gaat de argumentatie verder dan alleen het eigenbelang dat verdedigd moet worden.

IK GELOOF ECHT IN DE OPRECHTHEID VAN DE ARGUMENTEN ZOALS DIE DOOR SOMMIGE VOORSTANDERS NAAR VOREN WORDEN GEBRACHT; IK GELOOF ALLEEN NIET IN DE EFFECTIVITEIT ERVAN

Kinderen moeten naar school kunnen, mensen moeten in veiligheid leven en werken, en vrouwen en andersdenkenden mogen niet onderdrukt worden. Ik geloof echt in de oprechtheid van de argumenten zoals die door sommige voorstanders naar voren worden gebracht. Ik geloof alleen niet in de effectiviteit ervan. Juist omdat we in Afghanistan maar al te veel voorbeelden zien van hoe deze grote idealen in de praktijk uit de bocht vliegen. Bombardementen op onschuldige bruiloftsgangers en soms ook overtredingen van het internationaal oorlogsrecht; het staat zo op gespannen voet met datgene wat er gepromoot wordt. Het is voor mij lastig voorstelbaar dat humaniteit en democratie in landen versterkt kunnen worden als de aanwezige buitenlandse militairen juist die essentiële elementen hiervan aan hun laars lappen. Humaniteit en democratie leg je niet op met kogels en bommen.

Terecht wordt de Verenigde Staten in Irak en Afghanistan een dubbele moraal verweten: het internationaal recht geldt wel voor iedereen, behalve voor de Verenigde Staten zelf en haar bondgenoten. Op deze manier is het vrijwel onmogelijk om de lokale bevolking in beide landen te overtuigen van de goede bedoelingen van de 'bevrijders'. Het zou de internationale verhoudingen zeer ten goede komen wanneer het Westen ook zou handelen volgens de door haar uitgedragen democratische en humanitaire beginselen.

HET INTERNATIONAAL RECHT GELDT VOOR IEDEREEN, BEHALVE VOOR DE VERENIGDE STATEN ZELF EN HAAR BONDGENOTEN

Ik vind dat we daarover niet kunnen en mogen zwijgen. Ten onrechte gaan we er nog te makkelijk van uit dat Westerse mogelijkheden in zowel Irak als Afghanistan een deel van de oplossing vormen. De Westerse aanwezigheid, of zij nu militair of civiel is, werkt als een rode lap voor opstandelingen van allerlei pluimage, die hun vaak gruwelijke acties met verwijzing naar het kwaad van de Amerikaanse

bezetting van hun land rechtvaardigen.

De Verenigde Staten hebben mensen als Bin Laden en organisaties als Al Qaida een grandioos slagveld bezorgd waar zij de daad bij het woord kunnen voegen. Irak en Afghanistan zijn nu dé leerschool voor het internationale terrorisme geworden.

Dat is ook de werkelijkheid van onze 'politiek van de goede bedoelingen'. We hebben een te groot vertrouwen gekregen in het eigen maakbaarheidsvermogen. Het is niet zonder ironie om daarbij te moeten opmerken dat het vooral rechtse politici zijn die daarin op dit moment uitblinken. Het neoconservatieve kamp in de Verenigde Staten, maar ook elders, is de meest fervente pleitbezorger van dit denken. En dat terwijl het lange tijd linkse politici waren die verweten werd te weinig oog te hebben voor de onmogelijkheden om de wereld volgens blauwdrukken in te richten. Maar als we er met de politiek van de goede bedoelingen niet komen, wat dan wel? Want het is niet voldoende om alleen aan te geven wat er niet deugt. De uitdaging bestaat erin alternatieven te geven zodat onze – per definitie beperkte – bijdrage daadwerkelijk vrucht kan dragen. Dat is een moeilijke vraag, maar laat ik een paar ijkpunten noemen, waarmee ik denk dat we verder komen dan met de huidige aanpak.

1. Laten we ons allereerst houden aan de grondwet

Daarin staat dat Nederland werkt aan de bevordering van de internationale rechtsorde. Het versterken van de rechtsorde past niet bij politiek die zich richt naar de internationale machtsorde.

Dat beleid, dat zich de afgelopen twee decennia heeft ontwikkeld, na de val van de communistische regimes, heeft in Irak en Afghanistan schipbreuk geleden. De Verenigde Staten en bondgenoten hebben de internationale rechtsorde ondergraven in plaats van versterkt. Die internationale rechtsorde is op dit moment verre van perfect. Maar het is de wel de enige rechtsorde die we hebben en waaraan de meeste landen in de wereld zich hebben gecommitteerd.

Dat een dergelijk commitment aan de grondwet en internationale rechtsorde geen open deur is, bewijst Geert Wilders. Die wil een dergelijk beleid niet. Maar ook de regeringen-Balkenende hadden in dit opzicht boter op hun hoofd. Dus commitment aan de grondwet is echt niet zo triviaal als het op het eerste gezicht lijkt. Het vraagt een kritischer benadering van de internationale machtsverhoudingen dan we veelal van Nederlandse regeringen gewend zijn en een sterkere ondersteuning van bijvoorbeeld de Verenigde Naties dan de steun die Nederland op dit moment aan deze organisatie geeft.

2. Militair ingrijpen moet de allerlaatste optie worden

Vasthouden aan de grondwet is iets heel anders dan met oorlogsgeweld andere landen onze kant op dwingen. Irak en Afghanistan zijn historische blunders, die honderdduizenden het leven hebben gekost en de wereld alleen maar gevaarlijker hebben gemaakt. Militair ingrijpen moet weer echt de aller-aller-laatste optie worden omdat het in de praktijk geen ultieme remedie is, maar tot een ultieme tragedie leidt.

Er zijn nu meer Taliban dan toen de oorlog in Afghanistan begon. In Irak sneuvelen nog altijd mensen terwijl de internationale vredesoperatie gaande is. Dat willen we liever niet weten maar de werkelijkheid en de waarheid verdoezelen kan nooit goed zijn. Een parlementair onderzoek naar de oorlog in Afghanistan is nodig, zoals ook het Irak-onderzoek onvermijdelijk was. De SP heeft wat dat laatste betreft haar steentje bijgedragen en zal dat in de toekomst ook blijven doen.

3. Zoek de oplossing in het land zelf

Stel de interne oppositie, in landen waar de mensenrechten worden geschonden, centraal in de eigen aanpak. In plaats van dat wij bedenken wat het beste is voor andere landen, zullen we aansluiting moeten zoeken bij wat er in deze landen zelf aan discussies en oppositie is. Dit is wellicht in veel opzichten een veel langzamere, maar tegelijkertijd ook een veel vruchtbaardere weg. Want alleen als intern de wissels omgaan, hebben maatschappelijke veranderingen daadwerkelijk kans van slagen.

De filosoof Kant zei het al: *'Aufklärung ist der Ausgang des Menschen aus ihren selbstverschuldeten Unmündigkeit'* (Verlichting is het uittreden van de mens uit de onmondigheid die hij aan zichzelf te wijten heeft –red.). Alleen als burgers zelf het initiatief nemen, hebben maatschappelijke veranderingen kans van slagen. De SP werkt hier ook heel concreet aan. In de tijden van de apartheid ondersteunden wij actief het ANC dat van binnenuit werkte aan veranderingen in Zuid-Afrika.

En ook in Irak hebben we contacten met socialistische partijen die, tegen de stroom in, werken aan een betere toekomst voor dat land. Daarbij hoeven wij niet te vertellen wat deze groepen moesten of moeten doen. Dat weten zij zelf veel beter dan wij. Wat wij wel kunnen doen, is hen steunen, moreel, door scholing en door te luisteren naar de concrete wensen die zij hebben. Deze inspanningen hebben mij en mijn partij geleerd dat echte vrede een proces van de lange adem is, en vaak tegen de klippen op bevochten moet worden. Dat maakt ons niet minder optimistisch over de toekomst, maar wel een stuk realistischer dan andere partijen, die denken dat wij deze vrede van buitenaf kunnen opleggen.

Maar behalve deze drie punten zijn er meer mogelijkheden voor Nederland om een bijdrage te leveren aan een betere en vreedzamere wereld. Laat ik er nog vijf noemen:

4. Civiele hulp

Oneindig veel beter, beschaafder en goedkoper kunnen wij mensen met civiele hulp helpen dan met bommen en granaten. Het blijft zonder meer wrang te zien dat de mondiale defensiebudgetten twintig keer groter zijn dan mondiale hulpbudgetten. Korten op ontwikkelingssamenwerking is dom, kortzichtig en gevaarlijk. Daar zou ik dan ook niet aan willen. Natuurlijk mogen we kritisch kijken naar hoe de hulp wordt besteed, maar juist in tijden van crisis is het voor mij niet te verkroppen dat wij de kosten van deze crisis juist bij de armsten van de wereld neerleggen.

5. Hervorm de NAVO

Het is de hoogste tijd om de NAVO bij de tijd te brengen. Van een militaire tot politiek gestuurde organisatie. Sinds

Emile Roemer tijdens de lezing in Gouda

de val van de Muur zoekt het machtigste militaire bondgenootschap naar zijn plaats in de veranderde wereld. Na twintig jaar moeten wij vaststellen dat het die nog steeds niet gevonden heeft.

Volgens mij zou de NAVO zich allereerst bezig moeten houden met het voorkomen van crises in plaats van die te veroorzaken. Het nieuw strategische concept, waarover op dit moment onderhandeld wordt, verdient veel meer aandacht van de Nederlandse politiek. De SP is op dit terrein bijzonder actief, we organiseerden een symposium over de toekomst van het bondgenootschap in de Senaat, een partijdebat over onze notitie Brandhaard Aarde, en we schreven een boek waarin wij onze ideeën over toekomst van de NAVO voor het voetlicht brengen.

6. Geen nieuwe missie

Laten we van onze fouten uit het verleden leren en geen nieuwe militaire missie naar Afghanistan sturen. Het argument 'We moeten toch iets doen', mag niet beperkt worden tot: 'We moeten toch militair iets doen.' Veel ontwikkelingsorganisaties zijn het met ons eens. Voor hen is het werken in de schaduw van een militaire missie veel moeilijker dan werken zonder de nabijheid van militairen. Laten we alle nadruk op civiele steun leggen. En wat mij betreft mogen we de lat daar ook hoog leggen.

7. Stop met clustermunitie

Laat Nederland onmiddellijk actie ondernemen tegen bedrijven en banken die nog in clusterbommunitie investeren. Ons land staat op het punt om het internationale verdrag tegen clustermunitie te ratificeren. Helaas doen veel grote landen zoals de Verenigde Staten en Rusland nog niet mee. Maar dat is geen reden om zelf niet het voortouw te blijven nemen tegen deze vorm van wapen die zoveel onschuldige burgers treft.

8. Maak Europa kernwapenvrij

Laat Nederland het voortouw nemen om Europa kernwapenvrij te maken. Volkel ligt op steenworp afstand van mijn Boxmeer. De Amerikaanse kernbommen moeten nu retour. De steun hiervoor is de afgelopen jaren steeds sterker geworden. Was nucleaire ontwapening vroeger een echt links thema, nu is het dat allang niet meer. Oud-

premier Lubbers is het hier met mij eens. De liberale Duitse minister van Buitenlandse Zaken Guido Westerwelle pleit ook voor een kernwapenvrij Europa. Laten we het momentum, dat er wel degelijk is, aangrijpen om deze wapens daadwerkelijk uit Europa weg te halen, te beginnen in Nederland.

We leven in onzekere tijden. De wereld verandert snel: nieuwe machten dienen zich aan en het Westen lijkt haar almacht te verliezen. Of de vrede een toekomst heeft, hangt af van de vraag of wij bereid zijn over onze eigen schaduw van eigenbelang heen te springen en ons open te stellen voor een wereld waar ieder land tot zijn recht mag komen. Als we dat niet doen, heeft vrede geen toekomst. Maar ik geloof daar niet in.

LOS VAN ALLE KRITIEK DIE JE OP EUROPA KUNT HEBBEN, ZIJN WE ERIN GESLAGD OM OUDE VIJANDEN BIJEEN TE BRENGEN

Ik durf te beweren dat vrede de toekomst heeft. Kijk naar ons eigen land en de samenwerking die wij op het eigen continent aangaan met anderen. Los van alle kritiek die je op Europa kunt hebben, zijn we erin geslaagd om oude vijanden bijeen te brengen.

Europa was ooit niet de bakermat van vrede en samenwerking maar het bolwerk van haat en nijd. Eeuwenlang is ons continent verscheurd geweest, met de Tweede Wereldoorlog als gruwelijke finale. En ondanks dat we op de Balkan gezien hebben hoe kwetsbaar de vrede is, heb ik een rotsvast geloof in haar toekomst.

Maar let wel, uiteindelijk is het niet oorlog geweest die landen samen bracht, maar de dialoog, hoe moeizaam die soms ook gaat. Mijn toekomstige kleinkinderen kennen de oorlog op eigen bodem in de toekomst alleen nog maar uit het museum. Hun opa zal er niet meer uit eerste hand over kunnen vertellen. Twee generaties later zal dat, hoop ik, ook gelden voor de kinderen in Servië en Kosovo. Stukje bij beetje kunnen we de wereld veiliger maken. Niet met bommen en granaten, maar door de dialoog en samenwerking. Maar bovenal geven wij de vrede toekomst, door zelf het goede voorbeeld te geven. Daar kunnen we vandaag een begin mee maken.

ROEMER NOG TE MILD OVER DE INTERNATIONALE POLITIEKE LEIDERS

Tekst: Sjaak van der Velden

Leon Wecke (1932) is een bekende Nederlandse polemoloog die werkt bij het Centrum voor Internationaal Conflict - Analyse & Management (CICAM) van de Radboud Universiteit Nijmegen. Toen hij de 65-jarige leeftijd bereikte, weigerde hij zijn betrekking op te geven; nog steeds staat hij met raad en daad studenten en instellingen ten dienste die iets over de vraagstukken van oorlog en vrede willen weten. Reden voor Spanning om hem te benaderen en zijn visie te geven op de rede van Emile Roemer die hiervoor (pagina 3 e.v.) is afgedrukt.

‘In het algemeen vind ik het een mooi verhaal. Met veel punten uit de rede van Roemer kan ik het dan ook hartgrondig eens zijn. Vooral bij zijn acht ijkpunten voor een goede politiek heb ik niet veel commentaar. Alleen punt 8, ‘Maak Europa kernwapenvrij’, roept bij mij twijfels op. Ik denk namelijk dat kernwapens de wereld echt veiliger hebben gemaakt. Dankzij het feit dat de Amerikanen en de Russen allebei atoombommen hadden is de Koude Oorlog niet ontaard in een hete oorlog. Ze hielden elkaar in evenwicht en wisten beide dat het gebruik van die wapens ook voor de eigen partij catastrofaal zou zijn. Dat vind ik ook van Iran. Er is een eenzijdige hetze tegen dat land aan de gang, maar het is toch logisch dat ze aan een atoombom werken? Want neem maar van mij aan dat ze dat

doen. Wat verwacht je anders? India heeft kernwapens, Pakistan heeft ze en niet te vergeten: Israël heeft ze. De angst dat Iran er ook een heeft, houdt hun vijanden af van een inval. Hetzelfde mechanisme eigenlijk als in de Koude Oorlog.’

Goed, maar Roemer noemt specifiek Europa.

‘Dat is waar. Ik moet ook eerlijk bekennen dat ik in mijn woonplaats lid ben van een lokale Bende van Vier die zich inzet voor de verwezenlijking van de leus ‘Alle kernwapens de wereld uit’. Die groep is eigenlijk afgekeken van de vier Amerikaanse politici, waaronder Henry Kissinger, die ijveren voor algehele nucleaire ontwapening. Beetje laat trouwens. Dat zie je wel vaker: dat politici eenmaal uit hun ambt, de waarheid ontdekken. Dat geldt ook voor mensen als Lubbers en de door mij overigens hoog geachte Dries van Agt.

Maar zo moeilijk is een politiek standpunt bepalen dus soms, omdat je het ene kan vinden, maar het andere eigenlijk ook kunt aanvaarden. Vanuit de positie van Iran bekeken, kan ik hun opstelling begrijpen. Maar verder vindt ieder zinnig mens natuurlijk dat die levensgevaarlijke wapens de wereld uit moeten.

We moeten trouwens wel realistisch zijn over de mogelijkheid om met praten de vrede te bereiken. Er zijn gewoon situaties dat praten niet meer kan of helpt en je naar de wapens moet grijpen. Wat dacht je van de vele bevrijdingsoorlogen die we in het recente verleden hebben gezien. Maar ook in Kosovo was een gesprek eigenlijk niet meer mogelijk. In de Tweede Wereldoorlog vertrokken de ‘moffen’ echt niet op vriendelijk verzoek. In zulke conflictsituaties is geweld echt de enige oplossing.’

De SP-fractievoorzitter citeert de filosoof Achterhuis hierover, die naar aanleiding van de Kosovo-oorlog stelt dat de morele doelen wel mooi waren, maar niet zijn gehaald. Na afloop van de oorlog waren veel mensen er slechter aan toe dan daarvoor, om over de doden maar te zwijgen.

‘Volgens mij wreekt zich hier het feit dat Achterhuis een filosoof is. Hij heeft erg veel filosofen geraadpleegd, maar vrijwel geen polemologen. Ik denk dat er in de wereld van de grote

politiek geen goede doelen bestaan. Het gaat bij die conflicten niet om ethiek; er zitten harde belangen achter oorlogen.

Volgens polemologen bestaan er grofweg twee conflictmodellen: het subjectivistische en het objectivistische, die beide in de politieke werkelijkheid herkenbaar zijn. De aanhangers van het eerste model zien het zo dat oorlogen in de hoofden van mensen ontstaan. Ze kijken naar opvattingen en gedragingen en als mensen het maar genoeg met elkaar oneens zijn en het conflict groot genoeg is, dan kan er een oorlog ontstaan. Met praten zou je een dergelijk conflict kunnen voorkomen. De aanhangers van het objectivistische conflictmodel geloven daar niet erg in. Conflicten komen volgens hen voort uit onverenigbare belangen, die vaak op het politieke of economische vlak liggen. Een goed voorbeeld is de situatie in Israël. De belangen daar zijn zo onverenigbaar geworden dat ook een tweestatenoplossing eigenlijk niet meer haalbaar is. Er zijn nu zo veel nederzettingen in bezette gebieden dat als de regering die al zou willen ontruimen, het waarschijnlijk tot een burgeroorlog binnen Israël komt. Het is triest, maar alleen met een keiharde polarisatie zijn daar nog concessies af te dwingen. Dat zouden dan de Verenigde Staten moeten doen, maar de Amerikaanse burger is in meerderheid pro-Israël en anti Palestijnen. Politici die zich voorstander tonen van keiharde sancties tegen Israël tekenen in feite hun politieke doodvonnis.

Oorlogen ontstaan echt niet in de hoofden van mensen, maar in de harde realiteit van belangentegenstellingen.’

Maar hoe leidden die tegenstellingen dan tot oorlog? Is daar een mechanisme voor aan te wijzen?

‘Bij gewapend militair optreden dienen vier elementen volgens mij goed onderscheiden te worden. Op de eerste plaats zijn er dus de eigenlijke doeleinden. Die zijn zoals al eerder gezegd vrijwel altijd politiek of economisch, zoals Irak en Afghanistan laten zien. In Afghanistan zit voor duizend miljard dollar aan mineralen en metalen in de grond. Daar hoor je de voorstanders van de oorlog niet over. Die hebben het liever over de

‘reponsibility to protect’, wat ik het tweede element noem: de legitimering. Legitimering is een poging om voor de bevolking acceptabel te maken dat er moet worden ingegrepen. Daarbij moeten de voorgestelde doelen en de verwachtingen die mensen hebben met elkaar kloppen, congruent zijn. De man in de straat is wel gevoelig voor het argument dat we die vrouwen in Afghanistan moeten helpen omdat ze verplicht een boerka moeten dragen en niet naar school mogen onder de Taliban. Of het argument dat Saddam Hussein een dictator was. Maar die argumenten zijn nooit een reden op zich om een land binnen te vallen; ze zijn vooral een smoes om de bevolking aan de kant van de regering te krijgen. Het derde element dat volgens mij altijd een rol speelt, zijn de persoonlijke motieven van de regeerders. Bush jr. was overtuigd van het gelijk van zijn neoconservatieve en fundamentalistische christelijke ideologie. Bovendien had hij nog een appeltje te schillen met Saddam, omdat die oorlog had gevoerd met vader Bush sr. Het vierde element dat noodzakelijk is om een oorlog te kunnen beginnen, is wat ik de situationele factor noem. Zonder de aanval op de Twin Towers hadden de Amerikanen nooit Afghanistan kunnen binnenvallen. Iets soortgelijks geldt voor de zogenaamde massavernietigingswapens, die in Irak zouden liggen. De bevolking weet vaak niet wat de eigenlijke doeleinden zijn, maar wordt des te meer bestookt met argumenten die de positie van onze regering moeten legitimeren en zogenaamde noodsituaties die ons tot optreden verplichten. De oprechtheid van de argumenten voor oorlog waar Emile Roemer wel in zegt te geloven, daar geloof ik dus niets van. Weet je, we leven nog steeds in een kapitalistische maatschappij en daarin draait haast alles om maximalisatie van de winst. Zelfs bij oorlogen speelt dat een heel grote rol. Iets heel anders is dat het politiek gezien verstandig kan zijn dat Roemer zich zo uitdrukt. Op die manier haal je namelijk twijfelaars naar je toe.’

Dus u gelooft niet erg in het concept van de ‘responsibility to protect’?

‘Nee, we kunnen eenvoudigweg constateren dat het niet heeft gewerkt.

Volgens mij misleiden wereldleiders eerder dan dat ze echt gedreven zijn om te werken aan een betere wereld. Als de mensen echt centraal zouden staan, zoals in het concept wordt beweerd, dan zou de situatie in Afghanistan, Darfur, Gaza, Somalië en Congo er toch heel anders uitzien. Of neem de slachtoffers van de bombardementen op Servië toentertijd, of de meer dan honderdduizend burgerslachtoffers in Pakistan. Nee, ik geloof niet in de oprechtheid van het concept en al helemaal niet in de uitwerking.

Roemer spreekt over de internationale gemeenschap die vertrouwen in de Verenigde Naties zou hebben. Nou, in Nederland misschien, maar meer dan de helft van de wereldbevolking vindt de VN maar niks. Zeker niet nadat in 2008 de VN en de NAVO een geheime overeenkomst sloten om nauwer samen te werken. De rest van de wereld kan toch moeilijk geloven dat de VN als doel heeft de wereldvrede te bevorderen, als ze een overeenkomst sluit met een organisatie die om de belangen van zijn eigen leden te beschermen overal wil kunnen optreden. Je kunt je dan oprecht afvragen of er wel sprake is van een internationale gemeenschap.”

Kunnen we het eens hebben over de buitenlandparagraaf van de regering-Rutte? Het viel op dat daarin wel erg vaak sprake is van de Nederlandse economische belangen. De zekerheid van energie en grondstoffen, een gewenste toename van civiel optreden bij militaire interventies en een grotere rol voor het bedrijfsleven bij ontwikkelings-samenwerking.

‘Het is niet veel wat er over het buitenland is vastgelegd, maar wat er is vastgelegd is voor een groot deel in het belang van het bedrijfsleven. Is wel zo eerlijk van ze. Het bevestigt ook wat ik al een paar keer heb gezegd, dat de rol van de economische belangen heel groot is in de buitenlandse politiek. Dat er nauwelijks of geen echte oorlogen tussen staten plaatsvinden, betekent niet dat er ook sprake is van positieve vrede. Positieve vrede gaat namelijk verder dan alleen maar het ontbreken van wapengeweld, maar impliceert ook sociale en politieke rechtvaardigheid. Terwijl de kloof tussen arm en rijk, binnen en tussen landen op dit moment alleen maar

toeneemt. Dat is een bron van conflicten.’

Zouden daar dan oorlogen tussen landen uit voort kunnen komen?

‘Dat denk ik niet, omdat landen door de economische globalisering zo nauw met elkaar verweven zijn. We zien het einde van wat met een duur woord het statenparadigma heet. Er is meer sprake van complexe onderlinge afhankelijkheid, wat we interdependentie noemen. Ook al streven alle staten hun eigenbelang na, toch zijn ze zo nauw met elkaar verbonden dat oorlog tussen landen steeds minder waarschijnlijk wordt. Enkele conflicten kunnen misschien nog wel ontstaan, zoals een aanval van de VS en Israël op de Iraanse atomaire installaties. Maar wat grote internationale brandhaarden betreft, heb je het daar wel mee gehad volgens mij. Burgeroorlogen, intra-staatelijke oorlogen met een mooi woord, blijven wel tot de reële mogelijkheden behoren.’

Dat klinkt toch overwegend positief.

‘Zeker, maar het blijft een negatieve vrede. De grote problemen van arm en rijk nemen niet af en dat leidt weer tot andere conflicten. Armoede is een bron van terrorisme; het heeft minder met religie te maken dan met sociale conflicten. Gewapende conflicten doen zich dan op een andere manier voor. Neem de schaduwoorlog zoals de VS die voert in het grensgebied van Pakistan en Afghanistan. Ze proberen daar om met ‘drones’, onbemande vliegtuigen, Talibanleiders te liquideren. Toen ze bij de Pakistaanse Mehsud kans zagen om zo zijn hoofd letterlijk van zijn romp te scheiden, kostte dat ook aan 320 andere mensen het leven. Dus al zijn er geen of vrijwel geen oorlogen tussen landen meer, het militaire geweld is de wereld nog niet uit. Daarvoor moet er nog heel wat strijd worden geleverd.’

Mogen we afsluiten met een terugkeer naar de rede van Emile Roemer?

Kunnen we concluderen dat u het in grote lijnen met zijn verhaal eens bent en zeker met zijn aanbevelingen voor politiek handelen?

‘Ja, dat klopt. Al vind ik wel dat hij in zijn analyse te mild is voor de leidende politici. Ik geloof niet in de goede bedoelingen van die lui.’

BUITENLANDPARAGRAAF VAN HET REGEERAKKOORD 'VRIJHEID EN VERANTWOORDELIJKHEID'

Het kabinet ziet het als zijn taak de veiligheid en het welzijn van Nederland en de Nederlanders te bevorderen en de Nederlandse belangen veilig te stellen. Ons externe beleid, waarbij Nederland internationaal een krachtige en zelfbewuste rol speelt, draagt daaraan bij.

De huidige internationale uitdagingen en conflicten en de Nederlandse financieel-economische situatie maken het noodzakelijk scherpere keuzes te maken in het externe beleid en om geïntegreerd beleid te voeren. De internationale aspecten van andere delen van het kabinetsbeleid worden meer gecoördineerd.

Het externe beleid, waarvoor de minister van Buitenlandse Zaken als coördinerend bewindspersoon eerstverantwoordelijk is, zal zich daarom in het bijzonder richten op bevordering van internationale stabiliteit en veiligheid, energie- en grondstoffenveiligheid, bevordering van de internationale rechtsorde, alsmede bevordering van handels- en economische belangen van Nederland en Nederlandse bedrijven.

De Nederlandse rechtsstatelijke verworvenheden, de internationale solidariteit die in ontwikkelingssamenwerking tot uitdrukking komt en de blijvende betrokkenheid bij Europese samenwerking en integratie zijn traditioneel kenmerkend voor het Nederlands buitenlands beleid. Nederland neemt zijn internationale verantwoordelijkheden in Europees en bondgenootschappelijk verband (NAVO) serieus, komt op voor nationale (economische) belangen en de bescherming van mensenrechten wereldwijd en steunt actief de internationale strijd tegen terrorisme.

Nederland maakt deel uit van Europa: geografisch, historisch, cultureel en economisch.

Europa is essentieel voor onze welvaart, vrijheid en veiligheid. Blijvende betrokkenheid bij het Europese proces is daarom in het directe belang van Nederlandse burgers en bedrijven.

Binnen een Unie van 27 leden is besluitvorming ook een kwestie van het sluiten van compromissen. Bij positiebepaling houdt Nederland onze structurele belangen voor ogen. De Europese Unie kan echter niet onbeperkt uitbreiden. Ook mogen Europese uitgaven, beleidsontwikkeling en overdracht van nationale competenties naar het Europese niveau niet ongehinderd toenemen. De EU dient zich te beperken tot de kerntaken die gericht zijn op welvaart, vrijheid en veiligheid. Subsidiariteit is een cruciaal uitgangspunt: dat wat beter op het niveau van de lidstaten kan worden geregeld, moet niet in Brussel worden besloten. Deregulering moet ook in de EU een doelstelling zijn. Regels die daarentegen wel zinvol zijn, moeten worden gehandhaafd en voor ieder uniform gelden. Het kabinet streeft tevens naar één vergaderplaats van het Europees Parlement.

Hervorming van de Europese begroting is noodzakelijk, waarbij de afdrachten van de lidstaten aan de EU evenwichtiger en transparanter moet worden. Het kabinet zal zich inzetten voor een substantiële vermindering van de afdrachten door Nederland aan de EU in de onderhandelingen over de komende financiële perspectieven. Toetreding van nieuwe lidstaten tot de EU vindt plaats wanneer zij voldoen aan de strikte criteria daarvoor, met name de Kopenhagen-criteria, waaronder het absorptievermogen van de EU, en de uitbreidingsstrategie van 2006.

Met het verdrag van Lissabon is voor de komende periode de grens bereikt van overdracht van nationale bevoegdheden aan de EU. Binnen de bestaande context moet de EU

optimaal en ten dienste van de burger functioneren. De aandacht moet primair uitgaan naar financiële soberheid, het bevorderen van economische groei, verbetering van de juridische en veiligheidssamenwerking en het effectiever en samenhangender maken van het externe beleid.

Verzoeken om een bijdrage te leveren aan internationale missies van de NAVO en de EU worden in het perspectief van internationale verantwoordelijkheid en nationale belangen overwogen. Deze missies, en dus ook de Nederlandse bijdragen, vinden in toenemende mate in gemengde civiel-militaire samenstelling plaats. Naast de krijgsmacht leveren ook de rechterlijke macht, politie en andere bestuurlijke disciplines hieraan hun bijdrage. Waar mogelijk dienen deze missies, of delen daarvan, gefinancierd te worden vanuit de begrotingsmiddelen voor Ontwikkelingssamenwerking. Het kabinet zet zich in voor aanpassing van de DAC (Development Assistance Committee van de OESO)-ODA (Official Development Assistance)-criteria opdat vredesmissies in ontwikkelingslanden onder ontwikkelingssamenwerking vallen. Tegen de achtergrond van de recente discussies, zal het kabinet, rekening houdend met de motie-Peters/Pechtold, op korte termijn een artikel 100-besluit aan de Kamer voorleggen¹ Nederland neemt actief deel aan missies die de koopvaardij beschermen tegen piraterij en zet zich in voor berechting van piraten in de regio.

Nederland wil verder investeren in de band met de staat Israël. Nederland blijft daarbij voorstander van een alomvattend vredesakkoord tussen Israël en de Palestijnen. Een tweestaten-oplossing, met als uitgangspunt de grenzen van 1967, vormt hierbij het uitgangspunt.

Nederland blijft in de bevordering hiervan bilateraal en multilateraal een actieve rol spelen.

Een groot deel van ons nationaal inkomen en werkgelegenheid verdient Nederland door internationale investeringen, handel en export. Om de Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen te kunnen laten concurreren op de Europese en internationale markten, moet de overheid haar internationale (economische) relaties actiever invullen. De minister van Economische Zaken coördineert internationaal ondernemen, in nauwe afstemming met de minister van Buitenlandse Zaken. Economische diplomatie wordt een zwaardere component in het werk van ambassades en consulaten. Het postennetwerk wordt herzien opdat er een kleiner en goedkoper maar flexibeler netwerk ontstaat, gebruik makend van verdere samenwerking met andere (EU-)landen en digitale mogelijkheden.

Het kabinet zet zich in voor een steeds belangrijker wordende rol voor de EDEO (diplomatieke dienst van de EU) op het punt van consulaire zaken en visa. Den Haag wordt bevorderd als vestigingsplaats voor internationale instellingen, mede gelet op het economisch belang. Het kabinet streeft ernaar het NAVO Joint Forces Command in Brunssum te behouden.

Het ontwikkelingsbeleid wordt fundamenteel herzien en gemoderniseerd, waarbij het rapport “Minder pretentie, meer ambitie” van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid als leidraad dient. Uitgangspunt hierbij is te gaan van hulp naar investeren, met als doel zelfredzaamheid in ontwikkelingslanden. Het kabinet zet daartoe in op coherentie van beleid, economische groei en handelsbevo-

dering. De inzet wordt gericht op minder partnerlanden en minder sectoren om de effectiviteit te bevorderen. Begrotingssteun wordt niet gegeven als sprake is van corruptie, schending van mensenrechten en onvoldoende good governance.

Binnen het budget voor Ontwikkelingssamenwerking zal een sterke uitbreiding plaatsvinden van mogelijkheden voor het bedrijfsleven². Ontwikkeling van de private sector zal één van de speerpunten worden, evenals het bijdragen aan het behalen van de Millennium Development Goals. In de ontwikkelingssamenwerking zal gezocht worden naar meer samenhang met het brede buitenlands beleid. Daarnaast wordt gefocust op thema's waar Nederland goed in is (onder meer watermanagement, landbouw en maatschappelijk middenveld). Het 3D-beleid wordt voortgezet en interdepartementaal beleid wordt bevorderd op onder meer de gebieden van veiligheid, klimaat, gezondheidszorg, energie, water en landbouwproductie. De in Nederland aanwezige expertise wordt daarbij ingezet.

Het kabinet kiest voor een veelzijdig inzetbare krijgsmacht met het daarbij behorende ambitieniveau zoals uitgewerkt in het eindrapport Verkenningen “Houvast voor de krijgsmacht van de toekomst” (2010). De krijgsmacht is ook een volwaardige veiligheidspartner in de strijd tegen drugs, terrorisme, illegale immigratie en piraterij. De F-16's zijn aan vervanging toe. De regering schaft in 2011 een tweede JSF (Joint Strike Fighter)-testtoestel aan voor deelname aan de internationale operationele test- en evaluatiefase.

Het kabinet komt in nauw overleg met de Tweede Kamer tot een Veteranenwet.

Het kabinet zal de begroting van Defensie langs de lijnen van het primaire proces van defensie inrichten. Hierbij worden de personele gereedheid, materiële gereedheid en geoefendheid binnen de begroting geoormerkt.

NOTEN VAN DE REDACTIE

¹ Voor de zomer stemde een meerderheid van de Kamer op initiatief van GroenLinks (Peters) en D66 (Pechtold) voor een motie die de regering uitnodigt om met voorstellen te komen voor een politie-missie in Afghanistan in een zogenaamde artikel 100-brief.

De SP stemde tegen deze motie. Nederland levert op dit moment, met steun van de SP, al enige tijd 20 politietrainers voor een opleidingsmissie van de Europese Unie. In het voorstel van GroenLinks en D66 worden, naast extra politietrainers, ook militairen naar Afghanistan gestuurd. Op die wijze is er sprake van een voortgezette militaire missie, eventueel zelfs in Uruzgan.

² In de bijlage staat dat de besparing wordt gerealiseerd door de uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking per jaar in de kabinetsperiode (inclusief internationaal klimaatbeleid) terug te brengen van 0,8 procent van het BNP naar gemiddeld 0,7 procent (vanaf 2012).

EENZIJDIG EIGENBELANG TE VUUR EN TE ZWAARD VERDEDIGD

Tekst: Jan Schaake, algemeen secretaris Kerk en Vrede Foto: Cynthia Boll / Hollandse Hoogte

Het buitenlandbeleid van de nieuwe regering belooft weinig goeds. In de buitenlandparagraaf van het regeerakkoord 'Vrijheid en Verantwoordelijkheid' worden de veiligheid, het welzijn en de economische belangen van Nederland en de Nederlanders gepresenteerd als uitgangspunt van het buitenlands beleid. De internationale solidariteit, die vooral wordt opgehangen aan ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie, wordt als een traditioneel en daarmee achterhaald kenmerk weggezet. De vrijwillige bijdragen die Nederland naast contributie aan internationale organisaties geeft, worden wegbezuinigd en over de rol van de Verenigde Naties wordt met geen woord gerept. Dit laatste verbaast, gezien het recente pleidooi van premier Balkenende dat de VN haar rol terug zou moeten veroveren in het aanpakken van de verschillende internationale crises.

De keuze voor het eigenbelang wordt al meteen vertaald in de nadruk op energie- en grondstoffenzekerheid en de bevordering van de handels- en economische belangen van Nederland en Nederlandse bedrijven. Deze vertalingen worden later in de buitenlandparagraaf ingevuld met het voornemen actief deel te nemen aan militaire missies die de koopvaardij beschermen tegen piraterij. Ook komt het eigenbelang duidelijk tot uiting in de grotere rol die het bedrijfsleven krijgt in de ontwikkelingssamenwerking. Er zal vooral gekozen worden voor programma's op thema's waar het Nederlands bedrijfsleven sterk in is. Het perspectief van de allerarmsten en hun behoeften, en de sociaal-economische achtergrond van piraterij, worden in deze op eigenbelang gerichte benadering volstrekt buiten beschouwing gelaten.

MILITARISERING VAN HET BUITENLANDBELEID

De eenzijdige nadruk op de militaire verdediging van energie- en grondstoffenvoorziening vormt een heilloze weg, die in de nabije toekomst tot steeds omvangrijkere gewelddadige conflicten zal leiden; met als gevolg dat ook steeds meer mensen op drift raken. In het regeerakkoord staat dat het kabinet kennelijk de krijgsmacht wil inzetten om 'de illegale immigratie' aan banden te leggen. Er wordt dus niet gekeken naar de oorzaken van migratiestromen.

De keuze om in het buitenlands beleid vooral voor de nationale economische belangen op te komen, vertaalt zich ook in het voornemen om in NAVO-verband de internationale strijd tegen terrorisme actief te ondersteunen. Tijdens de gevoerde oorlogen in Irak en Afghanistan is de doelstelling om het terrorisme te bevechten niet behaald, maar is eerder een grotere voedingsbodem voor ressentiment en

terrorisme gecreëerd. In plaats van deze conclusie te trekken, wordt het Nederlands beleid op dit punt aangescherpt. Dat in het regeerakkoord al concreet wordt meegedeeld dat de regering binnenkort een artikel 100-brief aan de Kamer zal sturen over een nieuwe missie naar Afghanistan is uniek, maar bepaald niet lovenswaardig. Het is uitzonderlijk om in een regeerakkoord een concreet voornemen voor een nieuw militair avontuur te presenteren.

Maar de militarisering van het Nederlands buitenlandbeleid blijft niet beperkt tot het budget van Defensie. Het nieuwe kabinet is van plan om (delen van) militaire missies te financieren uit het budget van ontwikkelingssamenwerking – dat al van 0,8 naar 0,7 procent van het BNP is teruggebracht – en de integratie van ontwikkelingssamenwerking bij militaire missies, onderdeel van de zogenaamde 3D-benadering, verder uit te bouwen. De 3D-benadering staat voor het integreren van defensie, diplomatie en ontwikkeling (Defence, Diplomacy, Development); in de praktijk leidt dit ertoe dat ontwikkelingswerkers met een geweer komen.

GEMISTE KANSEN

Het nieuwe beleid van de regering is vooral een beleid van gemiste kansen. We vinden geen woord terug van de

ONTWIKKELINGSWERKERS MET EEN GEWEER

De discussie over of en wanneer ontwikkelingsgelden gebruikt mogen worden voor militaire operaties is niet nieuw. De vermenging van ontwikkelingssamenwerking en militaire operaties kwam namelijk ook voor in een ander voornemen, van de regering-Balkenende II. In het toenmalige regeerakkoord was namelijk afgesproken dat bij de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) bepleit zou worden de criteria voor de internationaal afgesproken norm van 0,7 procent BNP voor ontwikkelingssamenwerking zodanig op te rekken dat daar ook flinke delen van militaire operaties in ontwikkelingslanden (zoals Afghanistan) onder zouden kunnen vallen. Het ging dan niet alleen om het zogenaamde opbouwwerk door militairen, maar bijvoorbeeld ook om de bewapening van lokale militairen en politiemensen.

Die voorstellen gingen de OESO destijds veel te ver en de Nederlandse regering moest bakzeil halen. Dankzij de opstelling van de PvdA en de ChristenUnie (die hun weerstand tegen dit voornemen bij de verkiezingen van 2006 zelfs in hun verkiezingsprogramma hadden staan) zag het kabinet-Balkenende IV van verdere pogingen in deze richting af.

De nieuwe regering-Rutte-Verhagen doet echter alsof er niets is gebeurd en gaat het volgens het regeerakkoord nog een keer proberen bij de OESO. Ook dit keer gaat het niet alleen om de afspraken met de OESO, maar wordt dus ook een politietrainingsmissie voorgesteld die grotendeels aan de nieuwe criteria zou kunnen voldoen. Die missie zal dan dus voor een belangrijk deel uit het al flink verkleinde budget voor ontwikkelingssamenwerking betaald worden. Verschillende ontwikkelingsorganisaties, zoals Oxfam Novib, protesteren tegen deze militarisering van de hulp.

plannen om te investeren in burgervredeswerk, om de investeringen in de wapenproductie aan banden te leggen, om de nog steeds gigantische kernwapen-arsenalen terug te dringen en om veel meer werk te maken van diplomatieke middelen om conflicten elders te helpen oplossen. In het conflict tussen Israël en Palestina wordt onomwonden de Israëlische zijde gekozen.

Wat echter wel gewoon doorgaat, ondanks alle bezuinigingen, is het – zeker op termijn – miljoenen verslindende Joint Strike Fighter-traject. Waar in de buitenlandparagraaf wordt bezuinigd op ontwikkelingssamenwerking, Europese integratie en internationale organisaties, blijft het defensie-budget volstrekt buiten schot. Weliswaar wordt in de meegeleverde cijfers van het Centraal Planbureau (maar niet in het regeerakkoord zelf) een structurele bezuiniging ingeboekt van 635 miljoen op Defensie, maar als de kosten van daadwerkelijke militaire missies ten laste komen van ontwikkelingssamenwerking, dan wordt dat ruimschoots gecompenseerd. De operaties in Uruzgan kostten naar verluidt ongeveer 2 miljoen per dag, dus al snel zo'n 750 miljoen op jaarbasis. Bovendien wordt in het regeerakkoord nadrukkelijk gekozen voor de optie van een 'veelzijdig inzetbare krijgsmacht': een term die is ontleend aan de afgelopen voorjaar gepubliceerde 'Brede Heroverwegingen' die in kaart moest brengen hoe ook op Defensie bezuinigd zou kunnen worden. Van de zeven daarin genoemde opties brengt die van de 'veelzijdig inzetbare krijgsmacht' op afstand het minste op: slechts 400 miljoen (waar andere realistische opties tussen de 899 en de 2.096 miljoen opleveren).

KIL, EENZIJDIG EN EGOÏSTISCH

Maar meer nog dan al deze concrete maatregelen, valt de toon van het regeerakkoord op. Het kil, eenzijdig en egoïstisch eigenbelang waarmee het concept-regeerakkoord is doordrenkt. Het ademt uit dat we als Nederland vooral naar de rest van de wereld kijken met de vraag wat daar economisch nog voor ons te verdienen valt; en niet hoe we ons als economisch sterk land juist voor die wereld verdienstelijk kunnen maken. Het gemis aan compassie met anderen, en dan vooral met de mensen elders in de wereld, baart grote zorgen. Internationale solidariteit is een thema dat voor de nieuwe regering klaarblijkelijk niet telt. Een vreemde en beangstigende gewaarwording voor een land dat het promoten van de internationale rechtsorde in de grondwet heeft staan.

KERK EN VREDE

Kerk en Vrede is de oudste nog bestaande Nederlandse vredesorganisatie. Zij werd in 1924 opgericht en profileert zich als een organisatie die zich binnen en buiten de kerken inzet voor ontwapening en geweldloosheid. Kerk en Vrede analyseert conflicten en benoemt de oorzaken daarvan, zoals onderdrukking en uitbuiting van religieuze groepen en volken, vreemdelingenhaat, armoede en de machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Daarnaast voert zij op dit moment actie tegen de vermenging van de budgetten voor Ontwikkelingssamenwerking en Defensie. Voor meer informatie: www.kerkenvrede.nl

Bosnië ligt vol begraafplaatsen ten gevolge van de burgeroorlog

BOSNIE BLIJFT TIKKENDE TIJDBOM OP BALKAN

Tekst & Foto's: Tiny Kox, SP-Eerste Kamerlid

Vijftien jaar na het einde van de bloedige burgeroorlog is Bosnië nog steeds een verdeeld land met een onzekere toekomst. De verkiezingen in oktober verliepen rustig maar sindsdien betrekken alle partijen weer hun eerdere onverzoenlijke posities. Niemand durft te garanderen dat de Bosnische staat in de huidige vorm blijft bestaan. Bosnië blijft een tikkende tijdbom op de instabiele Balkan, concludeert SP-senator Tiny Kox. Hij leidde de waarnemingsmissie van de Raad van Europa bij de afgelopen verkiezingen.

Sarajevo vandaag is een voortdurende mengeling van heden en verleden. De stad aan de Miljacka is een prettige ontspannen stad, maar overal kijkt het verleden mee. Zoals op de Latijnse brug, waar in 1914 de Bosnisch-Servische patriot Gavrilo Princip de Oostenrijkse aartshertog Franz Ferdinand en zijn echtgenote Sophie doodschoot – waarmee hij de Europese grootmachten een excuus verschaftte om de Eerste Wereldoorlog te beginnen. Tegenover de brug staat nu een klein museum, met het moordwapen in de vitrine. Ook op de brug bij het Bosnische parlement is de geschiedenis dichtbij. Hier stierven op 5 april 1992 twee jonge vrouwen, Suada Dilberovic en Olga Sucic, onder kogelvuur van sluipschutters. Ze namen deel aan een laatste, indrukwekkende vredesdemonstratie van Bosniërs van allerlei komaf om de

dreigende burgeroorlog alsnog te voorkomen. De brug draagt nu hun naam en betoont daarmee eer aan Suada, Olga en de tienduizend andere inwoners van Sarajevo die in de burgeroorlog het leven lieten. Een bosje bloemen laat zien dat ze nog niet vergeten zijn, in de stad die in sneltreinvaart alle kogelgaten onder nieuw pleisterwerk verbergt. De meeste toeristen trekken naar de oude oosterse stad. Daar stallen kopersmeden, tapijthandelaren en leerzaken hun waren en snuisterijen uitbundig uit. Moskeeën staan er open voor gebed en bezinning en eettentjes bezwangeren de lucht met de geur van döner kebab en andere oosterse lekkernijen. Hier herinnert alles aan de eeuwen dat Bosnië deel was van het machtige Ottomaanse rijk. Wie daarna naar het westen loopt over de drukke Ferhadija, ziet de

bebouwing veranderen. De statige gebouwen, kerken en kathedralen daar vertellen je over de late negentiende eeuw waarin de heerschappij van Turken overging op Oostenrijkers, wier keizerrijk tot 1914 een Europese grootmacht vormde. Hier is ook bier te koop en dat is op de gemeidelijke terrassen te merken. Nog verder naar het westen breekt de moderne tijd aan, met grote, soms imposante kantoorloren en de vele weinig aantrekkelijke flatgebouwen uit de periode dat Bosnië tot het twintigste-eeuwse communistische Joegoslavië hoorde.

BARBAARS OPSPLITSINGSPROCES

De brede en drukke Marsala Tita herinnert aan de man die Joegoslavië bevrijdde van de nazibezetting en het land daarna met besliste maar harde hand zijn bijzondere plek in de naoorlogse geschiedenis gaf. Onder Tito was Joegoslavië een dissidente communistische staat, die een

brugfunctie had tussen Oost- en West-Europa en een leidende rol speelde in de organisatie van niet-gebonden landen, in een wereld waarin Amerika en Rusland hun Koude Oorlog uitvochten en de wereldpolitiek domineerden. Bij het groene Velikipark aan de Marsala Tita staat het indrukwekkende monument dat vertelt hoe het na Tito verliep in Joegoslavië en zijn deelstaat Bosnië. De namen van duizenden dode burgers herinneren eraan hoe de Bosnische burgeroorlog meer dan drie jaar alledaagse werkelijkheid was in de hoofdstad van het land, in de eerste helft van de jaren negentig van de vorige eeuw. Nooit was na het einde van de Tweede Wereldoorlog in Europa zo'n orgie van haat en geweld gezien. Meer dan honderdduizend Bosnische doden en meer dan een miljoen verdreven burgers markeren voor altijd het barbaarse opsplitsingsproces van Joegoslavië, dat onder toezien oog

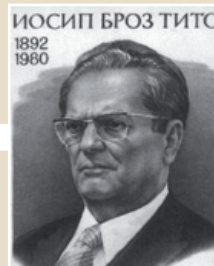
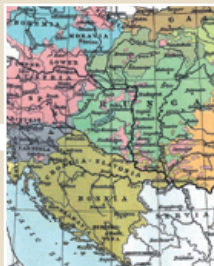
van de rest van Europa culmineerde in de Bosnische burgeroorlog (1992 – 1995).

JOEGOSLAVIË TRIBUNAAL

Tot op de dag van vandaag staan verantwoordelijken voor die slachting terecht in Den Haag. Daar gaat het Internationaal Joegoslavië Tribunaal na wie waar het internationale humanitaire recht schond tijdens de Joegoslavische burgeroorlog. Het Tribunaal werd al tijdens de oorlog opgericht, daarmee aangevend dat de wereld wist wat er gebeurde in het voormalige Joegoslavië – en zich op enigerlei wijze medeverantwoordelijk voelde voor deze tragedie van ongekende omvang in het naoorlogse tijdperk.

Radovan Karadzic is een van de beklaagden die in Den Haag terechtstaat. Hij riep als eerste president op 7 april 1992 de onafhankelijkheid uit van zijn 'Republika Srpska', dat deel

JOEGOSLAVIË IN VOGELVLUCHT

Sinds de vijftiende eeuw behoorde de Balkan tot het Ottomaanse Rijk. Deze Turkse overheersing bleef altijd betwist en in 1878 werd het Ottomaanse Rijk gedwongen Bosnië en Herzegovina, Servië en andere gebieden op te geven.

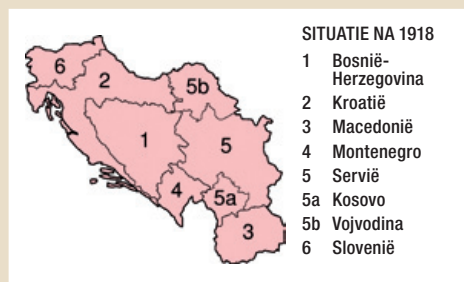
Bosnië en Herzegovina werden in 1908 gevoegd bij het keizerrijk Oostenrijk-Hongarije dat in 1867 was ontstaan.

Na de Eerste Wereldoorlog werd Oostenrijk-Hongarije ontmandeld. In 1918 gingen het Koninkrijk Servië en de Staat van Slovenen, Kroaten en Serven (Staat SHS) samen in het Koninkrijk der Serviërs, Kroaten en Slovenen. De kiem voor latere conflicten is meteen gelegd, omdat Servië voor een eenheidsstaat pleit terwijl Kroatië meer ziet in een federatie. Kroatië probeert zich in 1928 los te maken en krijgt tien jaar later meer autonomie. Sinds 1919 heette het land Joegoslavië (= Zuid-Slavië).

Na de Tweede Wereldoorlog werd het koningschap afgeschaft en werd onder leiding van de communistische verzetsheld en partijleider Tito de Federale Volksrepubliek Joegoslavië ingesteld. Dit land bestond uit de zes deelrepublieken Servië, Kroatië, Slovenië, Bosnië-Herzegovina, Montenegro en Macedonië en twee autonome gebieden: Kosovo en Vojvodina

Met de val van het communisme tussen 1989 en 1992 viel het land op gewelddadige wijze uiteen. De autonomie van Kosovo en Vojvodina werd in 1989 opgeheven, wat in Kosovo tot onlusten leidt. Vrijwel alle republieken gingen verder als onafhankelijke staten behalve Servië en Montenegro, die een nieuwe federatie oprichtten met als naam Federale Republiek Joegoslavië.

In 1991 verklaren Slovenië en Kroatië zich onafhankelijk. Het federale leger (vnl. bestaande uit Serviërs) grijpt in. Slovenië werd in een week verslagen; tegen Kroatië duurt de oorlog tot begin 1992. In beide gevallen verliest de federale overheid. In september 1991 volgde de afscheiding van Macedonië.

van Bosnië waar van oudsher vooral Bosniërs met Servische wortels en een orthodox geloof wonen. In opdracht van Karadzic begon diens generaal Ratko Mladic vervolgens een bloedige oorlog om het Servische grondgebied te vergroten en de nieuwe republiek met geweld schoon te vegen van niet-gewenste Bosniërs en Kroaten. De onafhankelijkheidsverklaring van Karadzic volgde op de eerdere onafhankelijkheidsverklaring van Bosnië door diens president Ali Izetbegovic, de nationalistische aanvoerder van de Bosniëse moslimgemeenschap, gesteund door de vertegenwoordigers van de Bosnische, katholieke Kroaten. Zij beriepen zich bij hun beslissing op de uitslag van een referendum, waarin massaal voor afscheiding van de rest van Joegoslavië was gestemd – maar waaraan de meeste Bosnische Serviërs uit protest niet hadden deelgenomen. De Europese Unie liep voorop bij het erkennen van de nieuwe Bosnische

staat, alle waarschuwingen voor het bloedbad dat er het gevolg van zou kunnen zijn ten spijt.

DE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP VOELDE ZICH MACHTELOOS

Drie jaar duurde de Bosnische burgeroorlog. De internationale gemeenschap, medeverantwoordelijk door de overhaaste erkenning van Bosnië, voelde zich machteloos toen het geweld eenmaal losbarstte. De Verenigde Naties stuurden weliswaar waarnemers en blauwhelmen, maar die waren niet bij machte de orgie van geweld in te dammen. Overal in het land vochten Servische, Kroatische en Bosniëse milities en bendes met elkaar en ze gingen daarbij geen enkele gruweldaad uit de weg. Heel Bosnië is bezaaid met begraafplaatsen en overal zijn kogelinslagen en granaatrechters nog steeds stille getuigen van een gruwelijke strijd. In Nederland kennen we vooral het

drama van Srebrenica, de moslimenclave in Servisch gebied die door Nederlandse militairen beschermd zou moeten worden maar in 1995 zonder slag of stoot onder de voet gelopen werd door de troepen van de Bosnisch-Servische generaal Ratko Mladic, die vervolgens hun massamoord op duizenden mannen en jongens uitvoerden.

Na de massamoord in Srebrenica en enkele barbaarse aanslagen op de markt in Sarajevo waarbij tientallen doden vielen, besloot de NAVO de Verenigde Naties opzij te zetten en zonder machtiging van de internationale gemeenschap zelf militair in te grijpen. Een maand lang bombardeerden NAVO-vliegtuigen de stellingen van de Bosnische Serviërs, dood en verderf zaaiend in hun linies. Daarna kwamen de inmiddels moegestreden oorlogspartijen in november 1995 bijeen, na drie jaar oorlog en honderdduizend doden, in het Ameri-

1992, in februari kiest een meerderheid van de kiezers in Bosnië-Herzegovina voor onafhankelijkheid. Bosnische Serviërs, gesteund door Servië, komen in verzet. Oorlog tot eind 1995, toen de zg. Dayton-akkoorden bereikt werden. Van de oorspronkelijke zes deelrepublieken zijn nu enkel Servië en Montenegro overgebleven als Joegoslavië.

1999, de Servische onderdrukking van moslims in Kosovo leidt tot vluchtelingenstromen. Na vergeefse diplomatieke druk besluit de NAVO (zonder mandaat van de VN-Veilighedsraad) tot militair ingrijpen. Aanvankelijk worden alleen militaire doelen gebombardeerd, maar na enkele weken ook burgerdoelen in Servië. De VN plaatste Kosovo onder internationaal bestuur.

2002, in maart besluiten Servië en Montenegro om de federale republiek om te vormen tot een veel lossere unie. De parlementen stemmen in met het plan en vanaf 4 februari 2003 heette het land Servië en Montenegro dat in de plaats kwam van de Federale Republiek Joegoslavië.

2004, Slovenië treedt toe tot de Europese Unie.

In 2006 koos Montenegro voor onafhankelijkheid en op 3 juni hield ook de confederatie Servië en Montenegro op te bestaan.

Op 17 februari 2008 verklaarde Kosovo zich eenzijdig onafhankelijk van Servië.

SITUATIE 2008

- 1 Slovenië (1991)
- 2 Kroatië (1991)
- 3a Republiek Srpska (1992)
- 3b Bosnië en Herzegovina (1994)
- 4 Servië Vojvodina
- 5 Servië
- 6 Montenegro (2006)
- 7 Kosovo (2008)
- 8 Macedonië (1991)

Monument eerste slachtoffers burgeroorlog Sarajevo

Kogelgaten: stille getuigen voorbij oorlog

kaanse Dayton om daar een wapenstilstand te tekenen.

'S OCHTENDS GAAN DE MOSLIMKINDEREN NAAR SCHOOL, 'S MIDDAGS DE KROATISCHE

Die wapenstilstand duurt vijftien jaar later nog steeds voort in Bosnië. In de akkoorden van Dayton is een staatsvorm voor Bosnië geconstrueerd die de strijdende partijen scheidt, maar

ook daadwerkelijke eenwording in het land verhindert. Bosnië bestaat sinds 'Dayton' uit twee deelstaten die nauwelijks iets met elkaar van doen hebben: de Republika Srpska in het noorden en oosten van het land en de Bosniak-Kroatische Federatie, waarin moslims en Bosnische Kroaten moeizaam met elkaar samenwonen. Moeizaam, want de steden en dorpen van deze deelstaat zijn door en na de oorlog ook goeddeels mono-etnisch geworden. En als dat niet het geval is, zoals in Sarajevo, is er van samenleven nog geen sprake. Scholen geven in de morgen les aan moslimkinderen, daarna komen de Kroatische leerlingen. Van het door de internationale gemeenschap zo gewenste multi-etnische karakter van Bosnië is nu niet veel meer dan een fictie overgebleven. Een jonge vrouw uit Sarajevo vertelt me hoe ze als kind voor de oorlog niet wist of ze moslim was of orthodox-Servisch. Tijdens de oorlog werden etniciteit en religie ineens een zaak van leven en dood. Families splitsten en vochten tegen elkaar. Zijzelf verloor twee familieleden die in elkaar bestrijdende militieën streden. En drie andere familieleden stierven als burgerslachtoffers in een strijd die ze niet konden begrijpen. Het is een verhaal dat moeiteloos door andere verhalen kan worden aangevuld. Etnische strijd en etnische zuiveringen werden weer een Europees begrip door de Bosnische burgeroorlog, hoe plechtig we elkaar ook beloofd

hadden dat zoets na de Tweede Wereldoorlog nooit meer zou mogen gebeuren. De Raad van Europa bezegelde die belofte in het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens. Dit jaar bestaat het verdrag zestig jaar. Maar tussen woorden en daden gapen de wonden van de Bosnische oorlog en de gevolgen ervan – tot op de dag van vandaag.

DISCRIMINERENDE KIESREGELS IN HET DAYTON-AKKOORD

De etnische segregatie – een flagrante schending van de rechten van de mens – heeft zijn beslag gekregen in de hele staatsinrichting van Bosnië. Als enige land in Europa hanteert Bosnië discriminerende regels bij zijn verkiezingen. Alleen wie zich Serviër, moslim of Kroaat noemt, kan zich verkiesbaar stellen voor het presidentschap. Wie zijn identiteit niet door zijn etniciteit wil laten bepalen, staat aan de kant. Bosnische Serviërs kunnen, als ze dat al zouden willen, niet stemmen op partijen en politici uit het moslim-Kroatische deel van het land en omgekeerd kan dat evenmin. De Eerste Kamer van Bosnië wordt volledig via etnische lijnen gekozen. En president van de Servische deelstaat kan alleen een Bosnische Serviër worden. Met al die merkwaardige kiesregels, bindend vastgelegd in het Dayton-akkoord, schendt Bosnië de regels inzake democratie waaraan het land zich verbonden heeft toen het in 2002 lid werd van de Raad van

DE LAATSTE OORLOG

De ontwikkelingen in Bosnië vandaag de dag zijn deels bepaald door de bloedige geschiedenis van de jaren '90 van de vorige eeuw. Daarin heeft ook het Westen een belangrijke rol gespeeld, onder meer door militaire interventies in Bosnië en Kosovo. De SP heeft zich altijd zeer betrokken gevoeld bij deze conflicten, iets wat onder meer tot uiting komt in het boek *De laatste oorlog* dat Jan Marijnissen en Karel Glastra van Loon schreven over de Kosovo-oorlog van 1999.

In dit boek laten zij aan de hand van de oorlogen in Bosnië en Kosovo zien dat het grote vertrouwen van het Westen in de mogelijkheden van de militaire interventie bij binnenstatelijke en regionale conflicten onterecht, gevaarlijk en kortzichtig is, een constatering die ook leidend is in de lezing *Is er toekomst voor de vrede?* van Emile Roemer.

Monument voor 10.000 slachtoffers burgeroorlog Sarajevo

Europa. Alle beloften van opeenvolgende regeringen om een einde te maken aan de discriminerende kiesregels zijn tot nu toe geschonden. Eind vorig jaar velde het Europees Hof van de Mensenrechten van de Raad van Europa een bindend vonnis dat de discriminatie onverwijld moet stoppen. Maar nog steeds vinden de verkiezingen plaats onder etnisch bepaalde regels.

VELEN WILLEN MAAR ÉÉN DING

Dat dit ook het geval zou zijn bij de verkiezingen van 3 oktober dit jaar, was al duidelijk toen ik begin september voet aan de grond zette in Sarajevo als leider van de waarnemingsmissie van de Raad van Europa. Kort voor de zomer had de parlementaire assemblee van de Raad van Europa in Straatsburg nog eens uitgesproken dat Bosnië daardoor problemen gaat krijgen met zijn lidmaatschap van de organisatie waarbij alle Europese landen (minus Wit-Rusland) zijn aangesloten. Toen was echter de tijd te kort om nog iets aan de regels te wijzigen. Wel vormde de kwestie het hoofdbestanddeel van alle besprekingen die ik met de overige leden van de verkiezingswaarnemingsdelegatie voerde tussen begin september en begin oktober met alle betrokken partijen en instanties. Zowel in Sarajevo, hoofdstad van het land en de moslim-Kroatische deelstaat, als in Banja Luka, hoofdstad van de Servische republiek, verzeke-

den leidende politici me met de hand op het hart dat na de verkiezingen terstond zou worden begonnen met nieuwe pogingen de Bosnische kiesregels in overeenstemming te brengen met de Europese eisen. In geen van de gesprekken raakte ik echter overtuigd dat de daad ook werkelijk bij het woord gevoegd zou worden. Tijdens een tussentijdse persconferentie in Sarajevo, bij de afsluiting van de eerste waarnemingsfase, stak ik mijn scepsis niet onder stoelen of banken. Ook gaf ik aan dat door de onmacht of onwil van politieke leiders dit probleem op te lossen, er nauwelijks aandacht in de verkiezingscampagne was voor de zaken die de meeste inwoners van het land echt belangrijk vinden: werk, inkomen, onderwijs en verminderen van de welig tierende corruptie in alle delen van het land. Opinieonderzoeken laten zien dat vrijwel niemand in Bosnië gelooft dat politici er zijn om problemen aan te pakken of op te lossen. Veel jonge Bosniërs willen mede daarom eigenlijk maar één ding: een visum voor de Europese Unie, om daar het heil te zoeken dat ze niet meer verwachten van hun eigen politici in hun eigen land.

STOERE TAAL

Terwijl de burgers van Bosnië zich al jarenlang in de steek gelaten voelen, lieten de politieke leiders als altijd ook in deze verkiezingscampagne vooral stoere taal horen. Zij betoogden, via

radio, tv en een tsunami aan billboards hoe zij, mits sterk genoeg gemaakt door de kiezers, de belangen van hun etnische groep nog beter zouden gaan behartigen. Eigen belang eerst, was overal de boodschap. Vanuit het Servische landsdeel werd hardop gezegd dat afscheiding van dat deel nog steeds en zelfs steeds meer een optie is. Wat Kosovo mag van de internationale gemeenschap, mag ons niet ontzegd worden, liet de Bosnisch-Servische minister-president Dodik keer op keer weten. Nooit, was de reactie van de leidende politici van de Bosniakse partijen. Zij beloofden hun kiezers juist de macht van de Servische deelstaat te zullen inperken en de federale macht te vergroten – en daarmee de macht van Bosnische moslimgemeenschap, die de grootste is en bij meer unitaire regelingen de meeste stemmen in de wacht zou kunnen slepen. Dat evenmin, reageerden de politici van Bosnisch-Kroatische huize. Zij bepleitten ook een verdere opdeling van de moslim-Kroatische deelstaat. Daardoor zou de Kroatische gemeenschap, in omvang kleiner dan die van de Serviërs en moslims, verhoudingsgewijs meer invloed en macht verwerven.

DUBIEUZE GELDSTROMEN

De enige partij in Bosnië die, althans in woord, multi-etnisch is wordt gevormd door de overblijfselen van wat ooit de Communistische Partij was en nu Sociaal-Democratische Partij

Afsluitende persconferentie internationale waarnemers Sarajevo, 4 oktober 2010

van Bosnië heet. De SDP wordt door anderen echter verdacht van dubieuze zaken. Ze heeft, zo zeggen zij, wel haar oorspronkelijke naam ingeleverd, maar een groot deel van haar toenmalige kapitaal behouden, wat de SDP in staat stelt ruim uit te pakken in campagnetijd. Nogal wat overheidsgebouwen worden gehuurd van de SDP, die daaruit lucratieve inkomsten verwerft. De beschuldigingen aan haar adres worden door de partij genegeerd. En ze wijst op haar beurt naar andere partijen. Zoals de partij die gerund wordt door de grootste mediamagnaat van het land, Radondic. Zijn media waren schaamteloos partijdig tijdens de campagne. 'Ik weet wie mij betaalt', vertelde de hoofdredacteur me zonder blikken of blozen. Of de partij die opgericht werd door de eerste president van Bosnië, Izetbegovic en nu wordt geleid door diens zoon. Over hem doen veel verhalen de ronde dat hij diep corrupt zou zijn en dat zijn partij, in ieder geval in het verleden, gespekt is met Saoedisch kapitaal en zelfs Osama bin Laden onder zijn begunstigers telde.

GESCHOFFEERD DOOR DE PREMIER

Eigenbelang eerst lijkt hoe dan ook het richtsnoer van iedere partij. De cynische gedachte doemt op dat het oplossen van problemen goed zou zijn voor Bosnië maar slecht voor de mensen die nu onderling de macht verdelen. Zij leven van de problemen

die het land verdelen, de ontwikkeling belemmeren en de bevolking ontmoedigen. Het volk mag kiezen, maar de gekozenen doen wat ze willen. Het goede nieuws is dat de verkiezingen zelf goed verlopen zijn. Onze waarnemers hebben weinig onregelmatigheden gezien en dat geldt ook voor de waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, met wie we nauw hebben samengewerkt. Ikzelf heb als delegatieleider ervoor gezorgd dat ik op de verkiezingsdag mijn gezicht heb laten zien in alle gemeenschappen. Om half zeven in de morgen stond ik voor de deur van een stembureau in Sarajevo, daarna reisde ik af naar Pale, de plaats waar in 1992 de Republika Srpska werd uitgeroepen en vanwaar Bosnisch-Servische troepen de omsingeling van Sarajevo organiseerden. In de middag bezocht ik enkele stembureaus in Kroatische dorpen, om laat op de avond present te zijn bij het tellen van de stemmen in een stembureau in de oude stad. Onder tusschen werd ik op de hoogte gehouden van de bevindingen van onze waarnemersteams en die van de OVSE. In de woonplaats van de Bosnisch-Servische minister-president Dodik, nabij Banja Luka, deed zich een van de weinige incidenten voor. Onze waarnemers zijn erbij als hij zijn stem uitbrengt. Dat doet hij niet zoals het hoort in een stemhokje maar open en bloot voor de camera's. Hij laat zien hoe er gestemd moet worden, als een waarschuwing

aan de kiezers en als een schoffering van alle vrijwilligers die in het hele land de hele dag hun uiterste best doen opdat iedereen zich wel aan de regels houdt.

We konden natuurlijk niet overal bij zijn en alles zien. Sommige resultaten wekken verwondering en soms meer dan dat. De opkomst is redelijk, ruim de helft heeft de moeite genomen naar de stembus te gaan, ook al geloven weinigen dat het helpt om het land vooruit te krijgen. Met onze instemming kondigde de Nationale Kiesraad daags na de verkiezingen wel aan een onderzoek in te zullen stellen naar het opmerkelijk hoge aantal ongeldige stemmen bij de verkiezing van een nieuwe president voor de Republika Srpska. Gekozen is Dodik, de voormalige minister-president. Zijn opponent Ivanic had het echter opmerkelijk goed gedaan – en denkt dat hij in werkelijkheid nog meer stemmen heeft gekregen, die later echter ongeldig zijn gemaakt.

DREIGENDE WOORDEN

Maar al met al zijn het niet de verkiezingen zelf die zorgen baren, meld ik op een persconferentie in Sarajevo, die plaatsvindt op de dag na de verkiezingen. Zorgen baren de wederom verkozen politici, die nu het land moeten leiden. Zij moeten zorgen dat het land nu wel gaat handelen volgens internationale maatstaven als het om verkiezingen en goed bestuur gaat. Maar vanuit het Servische deel klinkt daags na de verkiezingen wederom dreigende afscheidingstaal. En in de weken daarna wordt het er niet beter op. In de onderhandelingen over een nieuwe vormen nationale regering lijken Servische en Kroatische partijen op dit moment een deal voor te bereiden, die voor de Bosniakse partijen een graat in de keel is. In ruil voor minder bemoeienis uit Sarajevo met de Republika Srpska, willen de Servische politici een eind meegaan met meer zeggenschap voor de Kroatische gemeenschap, mogelijk zelfs een derde deelstaat op Bosnisch gebied. Daarmee verdwijnt het idee van het multi-etnische Bosnië nog verder uit beeld, en kunnen de interne spanningen snel weer oplopen. Vijftien jaar na de burgeroorlog blijft Bosnië daarmee een tikkende tijdbom.

WOORDEN IN DE STRIJD

In *Woorden in de strijd* geven socialisten van nu commentaar op klassieke teksten van het socialisme, die volgens hen nog steeds belangrijk zijn voor de problemen van vandaag. Teksten van Marx en Einstein, Ernst Bloch en Erich Fromm, Rosa Luxemburg en Jürgen Habermas, Anton Pannekoek en Ferdinand Domela Nieuwenhuis en vele anderen. Kunnen we inspiratie putten uit het strijdlied 'De Internationale'? Wat is het belang van humor in de politieke strijd? Anderen schrijven over het belang van democratisering en de noodzaak van gemeenschappelijke strijd. Hebben de economen het wel bij het juiste eind? Wat is nog steeds het belang van de verzorgingsstaat?

Met bijdragen van Bert Altena, Farshad Bashir, Ron Blom, Arthur Bruls, Tiny Kox, Arnold Merkies, Peter Sas, Jasper Schaaf, Elisabeth Spaan en Arjan Vliegthart.

De bijdragen in *Woorden in de strijd* verschenen eerder in *Spanning*. Dit boek is het derde deel in een serie. Eerder verschenen *Het rijke rooie leven. Verhalen over socialisme in Nederland* (Ronald van Raak, 2006) en *Socialisten. Mensen achter de idealen* (Ronald van Raak en Sjaak van der Velden, red., 2008).

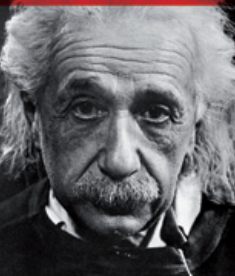
Woorden in de strijd is te bestellen op: www.sp.nl/shop.
U kunt ook bellen naar: (010) 243 55 55
Dit boek kost voor SP-leden € 10,-

'De goedkope prijzen van haar waren zijn de zware artillerie, waarmee zij alle Chinese muren tegen de grond schiet.'
Karl Marx

WOORDEN IN DE STRIJD

'Nationalisme is een kinderziekte, het is de mazelen der mensheid.'
Albert Einstein
Ronald van Raak en Sjaak van der Velden (red.)

Woorden in de strijd. Klassieke teksten van socialisten en hun actualiteit Ronald van Raak en Sjaak van der Velden (red.)
(Uitgeverij Aspekt)

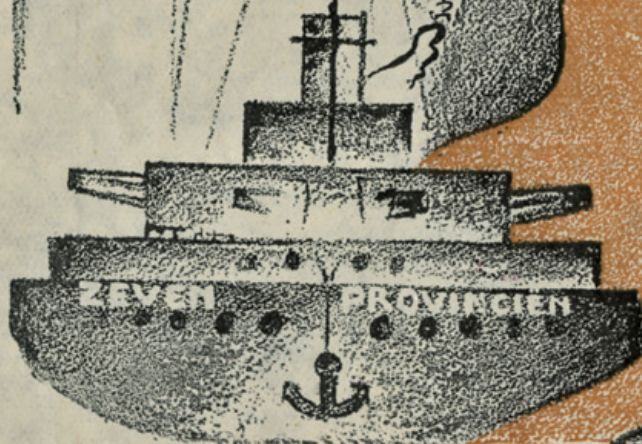

INDONESIË LOS VAN HOLLAND

NU

„GEEN VOLK IS VRIJ,
DAT EEN ANDER
VOLK ONDERDRUKT”

(KARL MARX)

KIEST COMMUNISTEN

MUITERIJ OP DE ZEVEN PROVINCIEËN

Tekst: Paul Benschop, redacteur van het tijdschrift Grenzeloos, auteur van een biografie over Roestam Effendi

Op 4 februari 1933 brak onder het marinepersoneel op De Zeven Provinciën een munitie uit. Het schip was op 2 januari aan een reis van twee maanden rond Sumatra begonnen. In korte tijd kreeg het marinepersoneel flinke loonsverlagingen te verwerken: achtereenvolgens werden de salarissen met vijf en acht procent gekort. Toen de overheid hier bovenop een korting van tien procent wilde doorvoeren was voor het marinepersoneel de maat vol. Een week later werd met een luchtaanval de munitie bloedig neergeslagen. Drieëntwintig bemanningsleden lieten het leven en de overlevenden werden tot 644 jaar gevangenisstraf veroordeeld. De Nederlandse communisten waren geschokt door het gewelddadige einde van de munitie, maar waren tegelijk zeer enthousiast over het gemeenschappelijk optreden van Nederlandse en Indonesische matrozen. Eindelijk kreeg het al zo lang bepleite eenheidsfront van blank en bruin vorm.

Nadat in 1909 de radicale sociaaldemocraten de SDAP verlieten, groeiden de tegenstellingen in de opvattingen over het kolonialisme. De SDAP bleef op het oude standpunt staan dat de Indonesische bevolking 'fysiek, verstandelijk en moreel' nog niet voldoende ontwikkeld was voor onafhankelijkheid. De afgescheiden sociaal-democraten bepleitten de onmiddellijke onafhankelijkheid. Niet ten onrechte stelde de Communistische Partij Holland (CPH) – zoals de afgescheidenen zich sinds 1919 noemden – dat als de arbeiders het Nederlandse kapitalisme omver wilden werpen, ze samen moesten werken met de 'onderdrukte massa's' in Indonesië. De leus 'Indonesië los van Holland' werd een centrale eis.

De solidariteit bleef niet beperkt tot woorden. Nederlandse communisten hadden nauwe banden met de Indonesische nationalistische beweging. En nadat door een grondwetswijziging Indonesiërs ook actief en passief kiesrecht kregen, besloot de CPH in 1922 om voor het eerst in de geschiedenis een Indonesiër op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen te zetten. De keuze viel op de Indonesische

communist Tan Malaka die als derde op de lijst kwam. De partij behaalde echter slechts twee zetels.

Na de munitie op De Zeven Provinciën wordt de Indonesische kwestie voor de CPH hét speerpunt in de naderende verkiezingen. De partij komt met een speciale kandidatenlijst: op de eerste tien plekken plaatsen de communisten om en om een Nederlandse en Indonesische kandidaat. De symbolische waarde van deze kieslijst valt niet te onderschatten. Niet langer zijn Indonesiërs 'inlanders' die nog niet klaar zijn voor onafhankelijkheid. Door de houding van de CPH worden de Indonesiërs geaccepteerd als mensen met een eigen stem met wie op een gelijkwaardig niveau kan worden samengewerkt. Door de verkiezingsoverwinning van de CPH kwam op 4 juli 1933 de Indonesiër Roestam Effendi als eerste allochtoon in het Nederlandse parlement.

De verkiezingsposter van de CPH is een laatste in een traditie van steun aan het onafhankelijkheidsstreven van de Indonesische bevolking. De poster toont De Zeven Provinciën en het Nederlandse en Indonesische marinepersoneel. Ook koketteert de partij met Lenin, de leider van de Russische revolutie. Nadat de partij in

1935 haar naam verandert in Communistische Partij van Nederland (CPN), is de partij niet langer als een zelfstandige partij te beschouwen en verliest zij haar revolutionaire instelling. De CPN verwordt onder druk van het stalinisme tot een verlengstuk van Moskou en stelt haar politieke koers regelmatig bij om aan de belangen van het 'communistische moederland' tegemoet te komen. Ze verdedigt consequent alles wat in de Sovjet-Unie gebeurt, inclusief de stalinistische terreur. Ook het Indonesië-standpunt van de CPN moet er aan geloven. De leus 'Indonesië los van Holland, nu!' raakt in de vergetelheid. In plaats hiervan bepleit de CPN het opgaan van Indonesië in een gemenebest met Nederland, een breuk met de opvatting van radicale socialisten.

HET RIJKE ROOIE LEVEN

DEEL 61

NOBELPRIJS VOOR TERRORISTEN

HARRY VAN BOMMEL
Tweede Kamerlid

Enkele jaren terug bezocht ik met de commissie Buitenlandse Zaken Pakistan en Afghanistan. In alle gesprekken die ik voerde, stelde ik de vraag of de strijd tegen de Taliban met militaire middelen te winnen zou zijn. Niet één militair, politicus of ontwikkelingswerker zei toen dat dit mogelijk was. Ik ben dan ook enorm opgetogen over de koerswijziging van de Amerikanen. Met hun steun zal er nu eindelijk door de Afghaanse regering worden onderhandeld met de Taliban over vrede. De Amerikanen waren lang tegen gesprekken met de Taliban, maar na negen jaar oorlog lijkt president Obama eieren voor zijn geld te kiezen. Die oorlog heeft de Afghaanse bevolking ook niet veel opgeleverd, in ieder geval geen stabiliteit en ontwikkeling. Ook de strijd tegen het terrorisme is er weinig mee opgeschoten. Volgens de Verenigde Naties zijn de Taliban niet zwakker, eerder sterker geworden en anders dan de toenmalige NAVO-chef zei, waren we in Afghanistan helemaal niet 'aan de winnende hand'. Tegen de achtergrond van het mislukken van deze omvangrijke militaire operatie is opname van de Taliban in het politieke proces de enige uitweg uit dit moeras.

De geschiedenis leert dat deelname van de gewapende oppositie aan het politieke proces tot onderhandelde vrede kan leiden. Dat bleek bijvoorbeeld met het ANC in Zuid-Afrika.

Nelson Mandela was begin jaren zestig leider van de gewapende tak van het ANC, de Spear van de Natie, en werd gezien als terrorist. Hij meende dat gewelddoos verzet niet effectief meer was om de apartheidstaat te bestrijden en zijn guerrillaorganisatie gebruikte daarom geweld tegen de instituten van de apartheidstaat. Mandela werd in 1964 levenslang verbannen naar Robbeneiland, maar kwam in 1990 vrij om vier jaar later de eerste zwarte president van het land te worden. Hoewel hij verzoening in het nieuwe Zuid-Afrika voorstond, heeft hij bewust nooit afstand willen nemen van de Spear van de Natie. Desondanks kreeg de terrorist van weleer in 1993 de Nobelprijs voor de Vrede. Ook in Noord-Ierland legde de IRA de wapens neer en kwam ze via de onderhandelingstafel in het centrum van de politiek. In het Midden-Oosten kreeg de Palestijnse leider Yasser Arafat, net als Nelson Mandela, de Nobelprijs voor zijn vredesinspanningen. Al deze voorbeelden tonen aan dat vredesprocessen tot resultaten kunnen leiden. Niet op het slagveld maar aan de onderhandelingstafel.

Toch zijn er vele jaren en mensenlevens in Afghanistan verloren gegaan voordat er over vrede onderhandeld gaat worden. Het komt er nu op aan die onderhandelingen snel te laten beginnen en een eerlijke kans van slagen te geven. Als eerste moet er worden gestreefd naar een staakt-het-vuren. Niet alleen in Afghanistan, ook de aanvallen met onbemande vliegtuigen tegen opstandelingen in Pakistan moeten stoppen. De grote aantallen burgerslachtoffers die daarbij vallen maken dat de steun voor de opstandelingen verzekerd is. Als de wapens zwijgen, kunnen de Afghanen weer worden betrokken bij de vreedzame ontwikkeling van hun land dat in vele opzichten een enorme achterstand heeft.

Nederland heeft jarenlang getracht met militairen bij te dragen aan de

ontwikkeling van Afghanistan. Daarbij zijn mensenlevens verloren gegaan en hoge kosten gemaakt. Eind dit jaar komt er een einde aan onze aanwezigheid in de gevaarlijk provincie Uruzgan, maar in de sfeer van ontwikkelingssamenwerking blijft ons land betrokken. Daar is ook niets mis mee. Hulpverlener Willem van der Put van Healthnet zei bij een hoorzitting in de Tweede Kamer: 'Wij zaten in Afghanistan voordat de internationale troepenmacht kwam, we zitten er nu en we zullen er ook zitten als de militairen straks vertrokken zijn.'

Omdat we moeten leren van de fouten die zijn gemaakt in Afghanistan bepleit ik een parlementair onderzoek waarin het politieke besluit tot de inzet van militairen en alle gevolgen daarvan tegen het licht worden gehouden. Eigenlijk zou zo'n onderzoek op iedere omvangrijke uitzending van militairen moeten volgen.

Het besluit van de Amerikanen om in te stemmen met onderhandelingen moet ook gevolgen hebben voor Nederland. Om nu met een voorstel te komen om een nieuwe missie in Afghanistan te beginnen is werkelijk van de zotte. Het regeerakkoord is op dit punt dus achterhaald. Er zal ook geen Kamermeerderheid zijn om nu nog een politietrainingsmissie met daarbij een groot aantal militairen die kant op te sturen. Gezien de bezuinigingsopdracht van dit kabinet komt dat ook nog een keer mooi uit.

Met de Taliban praten over vrede wil niet zeggen dat haar leider mullah Omar nu ook maar meteen moet worden voorgedragen voor de Nobelprijs. Aan zijn handen kleeft veel bloed en daar zal hij zich voor moeten verantwoorden. Uiteindelijk is het aan de Afghanen om hun eigen leiders te kiezen, los van buitenlandse invloed. Het lijkt mij dat Omar bij vrije verkiezingen, anders dan Mandela en Arafat, geen hoge ogen zal gooien.